

Commissie
van Toezicht
Brugge

JAARVERSLAG 2022
COMMISSIE VAN TOEZICHT
BIJ DE GEVANGENIS TE BRUGGE

Jaarverslag 2022 Commissie van Toezicht bij het Penitentiair Complex van Brugge

Inhoudstafel

0	Ten geleide	4
1	De Commissie van Toezicht	5
1.1	Samenstelling	5
1.2	Werking	5
1.3	Door de Commissie van Toezicht ontvangen grieven: cijfermatig overzicht 2022	8
1.4	Relatie tussen de Commissie van Toezicht en de Klachtencommissie	10
1.5	Uitdagingen en werkdomeinen voor de Commissie in 2022: uitvoering	12
2	Het Penitentiair Complex Brugge (PCB)	14
2.1	De inrichting	14
2.2	De gevangenisbevolking	15
2.3	Het personeel	15
3	Het toezicht	18
3.1	Overbevolking	18
3.2	Catering	20
3.3	Kantine	23
3.4	Oudere gedetineerden en gedetineerden met chronische ziekte	24
3.5	Geïnterneerden	25
3.6	Strafcellen	25
3.7	Werk	26
3.8	Psychosociale Dienst	27
3.9	Individuele detentieplannen	27
3.10	Communicatie	28
3.11	Overlegorganen	29
3.12	Stakingen	30
3.13	Racisme, discriminatie en pestgedrag	32
3.14	Huishoudelijk reglement	33
3.15	Vlaamse bevoegdheden in het PCB: vorming, sport, cultuur,...	33

4	De medische zorg	34
4.1	Behandeling van grieven	34
4.2	Aantal grieven van medische aard	34
4.3	Belangrijkste problemen of pijnpunten	34
4.4	Door de huisartsen in het PCB geleverde zorg	36
4.5	Door artsen-specialisten van het AZ Sint-Jan in het PCB geleverde zorg	36
4.6	Verouderen in de gevangenis	36
4.7	Continuïteit van de medische zorg tijdens stakingen	37
4.8	Oprichting van een werkgroep 'medische zorg' binnen de Commissie	37
4.9	Samenwerking met Directie en hoofdverantwoordelijke van de Medische dienst	37
4.10	Audit van de Medische dienst	37
4.11	Audit van de sectie 32b - of het probleem van de chronisch zorgbehoevende of de gedetineerde in herstelfase	38
4.12	Ter herinnering: aanbevelingen van de vorige Jaarverslagen	39
5	Het beklagrecht	40
5.1	Samenstelling van de Klachtencommissie	40
5.2	Weking van de Klachtencommissie	40
5.3	Cijfermatig overzicht van de klachtendossiers	41
5.4	Aandachtspunten en aanbevelingen	42
6	Belangrijkste aanbevelingen	44
7	Belangrijkste uitdagingen voor de Commissie van Toezicht in 2023	47
8	Bij wijze van besluit	48

0 Ten geleide

0.1 Ter uitvoering van artikel 26 § 2, 4° van de Basiswet van 2 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden heeft de Commissie van Toezicht bij het Penitentiair Complex van Brugge (PCB) een verslag opgesteld betreffende de gevangenis, de bejegening van de gedetineerden en de naleving van de hen betreffende voorschriften in haar derde volledige werkingsjaar 2022.

0.2 Het cijfermateriaal in dit jaarverslag heeft direct betrekking op de werking van de Commissie van Toezicht of heeft een bijzondere relevantie voor de werking van de Commissie. Voor verder cijfermateriaal over de Brugse gevangenis moet de Commissie verwijzen naar het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI).

0.3 Dit Jaarverslag bevat niet alleen de nieuwe bevindingen van het jaar 2022. Veel van wat erin opgenomen is kwam ook al aan bod in het Jaarverslag 2021 - geen opwekkende vaststelling helaas. Het illustreert hoe hardnekkig de problemen zijn waar de Brugse gevangenis mee te kampen heeft.

0.4 Voor de ordening van dit Jaarverslag is gebruik gemaakt van de door de CTRG voorgestelde structurering. Aan dat raamwerk is een hoofdstuk (hoofdstuk 4) toegevoegd dat specifiek de medische zorg in de Brugse gevangenis beschrijft. Dit luik had evengoed deel kunnen uitmaken van het hoofdstuk 3 over de vaststellingen die de Commissie deed bij haar toezicht. Maar omdat de Brugse gevangenis de enige gevangenis met een Medische boeg is in Vlaanderen, hebben de vaststellingen van de Commissie inzake de medische zorg wellicht toch wel een bredere dan louter Brugse relevantie. Daarom de keuze voor een apart hoofdstuk.

0.5 Om begripsverwarring te vermijden hanteren we hier de term 'grief' wanneer het gaat om een klacht die een gedetineerde richt aan de Commissie van Toezicht. De term 'klacht' wordt voorbehouden voor klachten die ingediend worden bij de Klachtencommissie.

0.5 Waar sprake is van 'gedetineerden' worden daar ook de geïnterneerden onder begrepen. Wanneer het gaat om 'de Commissie' wordt daar de Commissie van Toezicht Brugge mee bedoeld.

1 De Commissie van Toezicht

1.1 Samenstelling

De Commissie van Toezicht Brugge bestaat uit 18 leden. Haar samenstelling veranderde niet in 2022. Eind 2022 bestond zij uit:

Francis Decoster, voorzitter
Didier Finet, ondervoorzitter
Lieven Allaert
Piet Baes
Dominique Bekemans
Marc Berkers
Kasper Blomme
Frank Bossant
Hans De Vliegheer
Maxim De Wachter
Carine D'hondt
Louise Gheysens
Kaat Lewyllie
Catherine Ruys
Martine Valcke
Lowiese Vanassche
Marlyse Vandevælde
Bea Verlé

secretaris: Lodewijk Langelet

Zoals voorzien in het Huishoudelijk Reglement van de Brugse Commissie werden de functies van voorzitter en ondervoorzitter halverwege het mandaat van de commissieleden opnieuw vacant verklaard. Beiden werden herkozen.

1.2 Werking

1.2.1 Zoals in de Basiswet voorzien wordt de daadwerkelijke aanwezigheid van de Commissie in de gevangenis verzekerd door **maandcommissarissen**. In Brugge is deze term misleidend, aangezien de maandcommissarissen voor telkens slechts twee opeenvolgende weken aangesteld worden. De continuïteit van de werking wordt maximaal gegarandeerd door telkens overlappende maandcommissariaten. Concreet: de ene maandcommissaris start begin week 1 en de andere maandcommissaris begin week 2, elk voor twee weken. De drie vaste leden van de Klachtencommissie worden niet ingeschakeld als maandcommissaris.

1.2.2 De Commissie **vergaderde maandelijks**, in principe op de vierde dinsdag. Slechts tweemaal, in januari en februari, diende de Commissie omwille van corona nog via tele-overleg te vergaderen, vanaf maart kon de Commissie opnieuw fysiek bijeenkomen.

1.2.3 In diezelfde eerste twee maanden van het jaar beperkte de fysieke aanwezigheid van de **maandcommissarissen** in de gevangenis zich tot het leegmaken van de brievenbussen van de Commissie en voerden de maandcommissarissen geen individuele gesprekken met gedetineerden. Daarna werden de individuele gesprekken hervat, in een

eerste fase weliswaar zonder gesprekken in de Medische boeg, maar ook die konden vrij snel hervat worden.

1.2.4 De aanpak bleef voor de rest onveranderd. De Commissie capteert de grieven, bezorgdheden en suggesties van de gedetineerden in de eerste plaats via de **twalf brievenbussen** die verspreid over het PCB hangen en door de maandcommissarissen wekelijks leeggemaakt worden. De spreiding van deze brievenbussen moet alle gedetineerden in staat stellen hun grief aan de Commissie over te maken. De Commissie behandelde ook de grieven of vragen die haar bereikten via haar eigen mailadres of de CTRG, of via advocaten, aalmoezeniers of andere vertrouwenspersonen van de gedetineerden.

Wat het contact met de advocaten betreft besliste de Commissie niet in te gaan op de vraag van een advocaat om haar antwoorden exclusief naar de advocaat en niet naar de gedetineerde zelf te sturen. De Commissie beschouwt de gedetineerden als haar eerste en voornaamste gesprekspartner, in geen geval mag hun de voor hen bestemde informatie onthouden worden.

1.2.5 Omdat de aan de Commissie gesignaleerde grieven van individuele gedetineerden lang niet altijd een representatief beeld geven van wat in de gevangenis algemeen aan klachten en problemen leeft, hecht de Commissie er groot belang aan zoveel mogelijk vergaderingen bij te wonen van het **Overlegorgaan** dat bij elke afdeling in het PCB bestaat. De directie treedt daar in gesprek met een afvaardiging van de gedetineerden. De vertegenwoordiger van de Commissie is er steeds enkel aanwezig als waarnemer, niet als actief deelnemer, en brengt achteraf verslag uit bij de Commissie.

De Commissie was op deze wijze betrokken bij tien vergaderingen van een Overlegorgaan: 6 bij Mannen 1 en 4 bij Vrouwen. Voor zover zij weet waren er geen vergaderingen van het Overlegorgaan bij Mannen 2 - zie ook paragraaf 3.11.

1.2.6 Binnen de Brugse CvT volgen enkele **werkgroepen** welbepaalde materies op. Elk van deze werkgroepen bestaat uit een beperkt aantal commissieleden.

- Een eerste werkgroep volgde de *Catering voor de gedetineerden* (kwaliteit, kwantiteit en variatie van de voeding, dieetvoeding, renovatie van de keuken,...) op en voerde gesprekken in dit verband met de directie, de zaakvoerder en chef-kok. Hij besteedde ook aandacht aan de uitbesteding van de diepvriesmaaltijden voor gedetineerden.

- In 2021 werd een werkgroep *Kantine* opgestart om het aanbod van food en non-food op te volgen (aanbod, prijzen, correcte facturatie,...) die de gedetineerden zich tegen betaling kunnen aanschaffen. De verminderde beschikbaarheid van het commissielid dat deze werkgroep zou trekken stond substantiële vooruitgang in de weg. Omdat de kantinewerking een teer punt blijft, hoopt de Commissie de werking van deze werkgroep in 2023 te kunnen heropstarten.

- De werkgroep *Strafcellen* kon zijn onderzoek van de strafcellen weliswaar in 2021 afronden, maar bleef in 2022 de materie nog wel van nabij opvolgen.

- Een vierde werkgroep heeft tot doel de *werking van de Commissie te optimaliseren*. Zijn werking lag het grootste deel van 2022 grotendeels stil, maar werd naar het jaareinde toe hervat, met twee aandachtspunten. Hij werkte een voorstel uit voor de behandeling van klachten waarvan onduidelijk is of zij door de Klachtencommissie dan wel de Commissie van

Toezicht behandeld dienen te worden (zie verder, paragraaf 1.4). En in een poging om de (door iedereen als zwaar ervaren) administratieve last voor de maandcommissarissen in te dijken bekijkt de werkgroep nog verder, in samenspraak met de CTRG, hoe andere Vlaamse Commissies van Toezicht omgaan met individuele grieven van gedetineerden en de administratieve verwerking ervan, op zoek naar *good practices*.

- Om de medische zorg binnen het PCBrugge gestructureerder op te volgen gingen de commissie-arts en de twee verpleegkundigen die deel uitmaken van de Commissie over tot de oprichting van een werkgroep *Medische zorg*. (Zie hierover paragraaf 4.8)

1.2.7 De Commissie nam aan geen enkele **formele bemiddelingsprocedure** binnen het PCB deel. Zij besliste in de loop van het jaar om gelet op de vele andere dringende uitdagingen geen prioriteit te verlenen aan formele bemiddeling. Maar in haar laatste maandvergadering van 2022 verklaarde zij zich wel bereid op die beslissing terug te komen en haar mogelijkheden inzake bemiddelen verder te onderzoeken.

Informeel bemiddelen, zoals voorzien in de Basiswet ("bemiddelen tussen de directeur en de gedetineerden indien hun informeel klachten ter kennis worden gebracht"), behoorde daarentegen tot het vast instrumentarium van de maandcommissarissen en de voltallige Commissie, hetzij via mail, hetzij mondeling.

1.2.8 Net als in 2021 werd het goede voornemen van de Commissie om geregeld **in gesprek te gaan met andere stakeholders** (aalmoezeniers en moreel consultants, artsen, Justitieel Welzijnswerk,...) nog sterk gehinderd door coronabeperkingen of -voorzichtigheid. De Commissie had wel een gesprek met de beleidscoördinator hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, die de activiteiten van de Vlaamse overheid in de Brugse gevangenis coördineert. De Commissie neemt zich vast voor in 2023 vaker in overleg te gaan met stakeholders.

1.2.9 De Commissie nam geen initiatieven om haar **werking beter bekend te maken** bij de gevangenisbevolking of het personeel.

1.2.10 De Commissie verspreidde in samenspraak met de CTRG één **persmededeling**. Onder de titel 'Overbevolking ergste kwaal van Gevangenis Brugge' kondigde het het *Jaarverslag 2021* van de Commissie aan en overliep het kort de voornaamste bevindingen van dat jaarverslag, met ook cijfergegevens over de grieven en waar die vooral over gingen (medische problemen, kantine, voeding,...).

1.2.11 De Commissie wil melding maken van één incident i.v.m. de toepassing van het **inzagerecht** dat artikel 27 §1 van de Basiswet toekent aan de Commissies van Toezicht. De Brugse gevangeniskeuken moest volledig vernieuwd worden en was dus het hele jaar 2022 buiten gebruik. Daardoor moest gedurende een heel jaar overgeschakeld worden op de levering van diepvriesmaaltijden door een externe leverancier. De Commissie ontving veel klachten in verband met de kwantiteit en de kwaliteit van deze diepvriesmaaltijden en had dus bijzondere belangstelling voor die diepvriesmaaltijden en de uitbesteding ervan. Zij vroeg en kreeg inzage van het bestek voor de uitbesteding. In een volgende fase vroeg zij ook inzage van het gunningsverslag. Op advies van de juridische dienst van het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI) weigerde de directie van de Brugse gevangenis inzage. Op verzoek van de Commissie kwam de CTRG tussen en vroeg zij aan het directoraat-generaal om op deze weigering terug te komen. Zij wees er in haar schrijven aan

DG EPI op dat de Brugse directie zich niet beriep op een wettelijke uitzonderingsgrond, en zij bevestigde het standpunt van de Brugse Commissie dat "aan de commissie van toezicht de toegang tot het gunningsverslag - en de gunningsbeslissing - ontzeggen erop (neer)komt dat aan de commissie van toezicht de mogelijkheid van een adequaat toezicht wordt ontnomen". Ze verwees daarbij ook naar de mogelijkheid voor de Brugse Commissie om bij de Raad van State beroep aan te tekenen. Na deze tussenkomst van de CTRG bezorgde DG EPI alsnog de gevraagde documenten aan de Brugse Commissie. Het is duidelijk dat deze betwisting over de toepassing van artikel 27§1 voor de Brugse Commissie - en wellicht ook voor de CTRG - niet alleen deze concrete inzagevraag betrof, maar ook een principiële vraag inhield naar de volledige toepassing van het in de Basiswet zeer breed geformuleerde recht van inzage voor de Commissies van Toezicht.

1.3 Door de Commissie van Toezicht ontvangen grieven: cijfermatig overzicht 2022

1.3.1 Aantal grieven

Ook al dienen cijfers over het aantal grieven omzichtig gelezen te worden, toch kunnen ze helpen om tendensen, pijnpunten en *good practices* te detecteren en benoemen, ze bieden een objectieve inkijk in de werking van de gevangenis en de Commissie...

Tijdens het werkjaar 2022 ontving de Brugse Commissie 324 brieven met grieven en/of vragen, exclusief de klachten voor de Klachtencommissie. Deze 324 brieven bevatten 441 items van allerlei aard. Eén brief kon dus verschillende grieven en/of vragen bevatten.

Op een gemiddelde dagpopulatie van meer dan 800 gedetineerden konden we 170 verschillende gedetineerden onderscheiden die de Commissie aanschreven. Heel wat gedetineerden schreven de Commissie meermaals aan, soms met eenzelfde soort grief, soms met andere grieven. Iedere grief/vraag werd gecodeerd om deze statistisch te kunnen verwerken.

Sinds oktober 2021 kunnen de gedetineerden ook de Klachtencommissie aanschrijven. Dit kan met of zonder een gestandaardiseerd formulier. Klachten met betrekking tot de Klachtencommissie dienen evenwel klachten te zijn omtrent beslissingen genomen door de directie. Meermaals kwam het voor dat een klacht tegen een beslissing van de directie gepaard ging met grieven waarvoor de Klachtencommissie niet bevoegd is maar die wel door de Commissie van Toezicht opgenomen konden worden. Zie ook paragraaf 1.4.3.

Ook dit jaar stelden gedetineerden vrij vaak de vraag (37) om een lid van de Commissie te kunnen spreken. Een grotere visibiliteit van de Commissie op de verschillende afdelingen en secties is hier waarschijnlijk niet vreemd aan. De aanwezigheid van commissieleden op de overlegmomenten tussen directie/zaakvoerder en gedetineerden biedt ook meer ruimte voor rechtstreeks contact en opvolging.

Niettegenstaande de grote diversiteit van nationaliteiten en gesproken talen binnen het PCBrugge, werd meer dan 90 % van de grievenbrieven in het Nederlands opgesteld. De Brugse gevangenis kent 2 mannenafdelingen en één vrouwenafdeling. 53 % van de brieven werd gepost vanuit de Mannenafdeling 1 (langgestraften), 23 % vanuit de Mannenafdeling 2, en bijna 23 % vanuit de Vrouwenafdeling.

Bij deze percentages dient wel rekening gehouden met een vertekening door de veelschrijvers. Het feit dat dezelfde gedetineerden meermaals de Commissie aanschrijven met gelijke of soortgelijke grieven kan inderdaad een vertekend beeld geven van de problemen die de gedetineerden in de gevangenis ondervinden. Toch merken we dat het

aantal grieven sterk onderhevig is aan objectief waarneembare situaties: na stakingen worden er veel meer grieven geuit m.b.t. het sterk verstoorde regime.

1.3.2 De voornaamste probleemsectoren

soort grief	aantal
Medische problematiek (arts - kwaliteit verstrekte zorg - toegang)	84
Kantine (aanbod - prijzen - organisatie)	36
Regime (plaatsing in gevangenis - soort cel)	27
Discriminatie & racisme	23
Houding personeel - communicatie	22
Voeding - maaltijden	20
Geweld in de gevangenis (bedreiging - diefstal - ruzie)	18
Televisie / telefonie	17
Werk - werkplaats / loon	16
PSD - reclassering	13
Hygiëne	12
Boekhouding - rekeningen	12
Bezoek - ongestoord bezoek	11
Infrastructuur	11
Levensbeschouwing	9
BAD - problemen bij aankomst (materiaal)	7

- Opvallend is het groot aantal grieven/vragen met een medische insteek (84) - zie wat de **medische zorg** betreft hoofdstuk 4. Het groot aantal grieven/vragen in dit verband houdt ongetwijfeld ook verband met de strikte opvolging door de arts-commissielid: gedetineerden merken dat hun schrijven resultaat en/of verduidelijking kan geven m.b.t. hun medisch dossier en klacht. Dit doet niets af aan de vaststelling dat er zich veel problemen stellen bij de medische zorgverlening.

- Het aantal grieven (36) met betrekking tot **kantine** (bedeling - aanbod - prijzen) blijft hoog. De Commissie ziet dezelfde grieven terugkomen en ziet geen verbetering op korte termijn. Gedetineerden vergelijken de prijzen en het aanbod met die in andere gevangenissen, klagen over te weinig goedkoop basisaanbod, het annuleren (door stakingen) van verskantines, verwarrende communicatie inzake momenten van bedeling van soorten kantines,... Niettegenstaande de ruim op voorhand gekende onderbrekingsdagen ten gevolge van feest- en verlofdagen, nog los van stakingsdagen, is de continuïteit inzake bedeling niet gegarandeerd of wordt daar onvoldoende op geanticipeerd.

- Het aantal grieven t.a.v. het **regime** (27) en die geheel of deels een gevolg zijn van de **overbevolking** is in 2022 gevoelig gestegen. Grondslapers en extra-bedden in de cellen creëren meer discomfort en leiden tot meer grieven. De Commissie ontvangt grieven in verband met het bijeenplaatsen van rokers met niet-rokers, religieuze gevoeligheden, taalproblematiek, enz. De directie kent en erkent deze gevoeligheden, maar kan die puzzel vaak niet tot ieders voldoening oplossen.

De rol die de Commissie opneemt bij het behandelen van deze grieven situeert zich in het attenderen, signaleren en vaak ook vragen om verduidelijking aan de directie. De communicatie tussen gedetineerden en directie of beampten loopt meermaals moeilijk en stroef, waardoor gedetineerden zich wenden tot de Commissie om hen bij te staan.

- De grieven van gedetineerden over ervaren **racisme en discriminatie** (23) zijn moeilijk te objectiveren. Dit geldt eveneens voor de grieven (22) over de **houding en bejegening van beampten**. Meermaals worden die grieven ondersteund door een medegedetineerde of celgenoot. De Commissie kan deze subjectieve ervaringen van gedetineerden enkel optekenen als meldingen; achteraf reconstrueren wat in de feiten gebeurd is, is veelal onmogelijk. De Commissie beseft ook terdege dat beampten in de uitvoering van hun job en bij het opvolgen van de geldende regels vaak verbaal beledigd en soms zelfs fysiek aangevallen worden door de gedetineerden. Zij hoopt dat de komst van begeleidingsbeampten naast veiligheidsbeampten het spanningsveld tussen gedetineerden en het personeel in de toekomst wat zal milderen.

- **Contact met de wereld buiten de gevangenis** is voor gedetineerden heel belangrijk. De grieven over bezoek, telefonie, televisie,... getuigen hiervan. Meldingen van geannuleerde bezoekmomenten (wegens staking, corona,...), beperkte en/of gestoorde televisiekanalen, etc. duiden op ergernissen. Het weinige grip dat gedetineerden via deze faciliteiten binnen hun detentie kunnen uitoefenen, wordt erdoor belemmerd.

- Al dan niet **werk** hebben en de (plaats op de) **wachlijst voor werk** leidt eveneens tot een aantal grieven. Een inkomen, zowel met het oog op de schuldaflossing als om persoonlijke aankopen in de gevangenis te kunnen doen, is heel belangrijk voor de gedetineerden.

- De communicatie tussen de gedetineerden en de **gevangenisadministratie** (boekhouding, griffie, PSD,...) loopt soms mank. Geen antwoord op rapportbriefjes, onduidelijke informatie,... leidt tot wantrouwen ten aanzien van deze diensten. Het door personeelwissels veelvuldig veranderen van de individuele begeleiding binnen de reclasseringstrajecten of bij het opstellen van adviezen en rapporten vertraagt integratiemogelijkheden van de gedetineerde en leidt tot frustratie en onbegrip.

1.3.3 *Besluit*

Jaar na jaar krijgt de Commissie heel wat grieven en vragen te verwerken. Jammer genoeg zien we ook steeds dezelfde soort grieven over de jaren heen terugkomen. De inspanning die de directie doet, zoals bijv. een enquête bij gedetineerden over catering en kantine, blijkt niet tot een daadwerkelijk antwoord op deze grieven te leiden. De gevangenispopulatie wijzigt dag na dag, maar de problemen die gemeld worden blijven nagenoeg dezelfde. Graag zou de Commissie het aantal grieven en vragen zien verminderen, waardoor zou blijken dat niettegenstaande het gedwongen regime overleg en gesprek meer ruimte krijgen. Zo zou een groot aantal grieven niet meer tot bij de Commissie hoeven te komen maar binnen de sectie en afdeling hun antwoord krijgen.

1.4 **Relatie tussen de Commissie van Toezicht en de Klachtencommissie**

1.4.1 De drie effectieve leden van de **Klachtencommissie** maken deel uit van de Commissie van Toezicht en wonen dus ook de maandvergaderingen bij, maar zij treden nooit op als maandcommissaris. De plaatsvervangende leden van de Klachtencommissie daarentegen zijn wel opgenomen in de beurtrol voor het maandcommissariaat.

1.4.2 De Belgische wetgever heeft de relatie tussen de Commissies van Toezicht en de Klachtencommissies veroordeeld tot een moeilijk samenleven. Want voor de klachten over beslissingen van de gevangenisdirectie ten aanzien van een individuele gedetineerde een volkomen verschillende behandeling voorzien dan voor alle andere soorten klachten van gedetineerden, maakt het voor alle betrokkenen extreem complex. Week na week moet de Commissie vaststellen dat heel weinigen het onderscheid maken tussen klachten die behandeld kunnen worden door de Klachtencommissie en klachten of grieven die opgenomen kunnen worden door de Commissie van Toezicht. Gedetineerden maken het onderscheid niet, het bewakingspersoneel weet het onderscheid niet te maken, en de advocaten evenmin.

De Commissie is van mening dat hier op de eerste plaats een rol weggelegd is voor de CTRG. De uitgave van aparte infolders over resp. Commissie van Toezicht en Klachtencommissie helpt niet. De Commissie vraagt de CTRG dringend werk te maken van voorlichtingsmateriaal dat de communicatie over beide organen geïntegreerd aanpakt. Zij moet daarbij in de eerste plaats uitgaan van het referentiekader en de hulpvraag van de gedetineerde en diens (manco aan) kennis van zijn of haar rechten.

Een belangrijke rol is ook weggelegd voor elke Commissie van Toezicht om gedetineerden én personeel wegwijs te maken in dat onderscheid, al kan zij die taak slechts efficiënt opnemen als zij daarbij beschikt over het hierboven aangehaalde voorlichtingsmateriaal. De organisatie van infosessies voor resp. gedetineerden en personeel kan hierbij een nuttig (maar arbeidsintensief én niet zo makkelijk organiseerbaar) instrument zijn. Maar ook hier verwacht de Brugse Commissie dat de CTRG zo kant en klaar mogelijke tools aanlevert.

1.4.3 In de praktijk zijn het de maandcommissarissen die instaan voor de eerste behandeling van de aan de Klachtencommissie geadresseerde klachten. Die klachten bereiken de Klachtencommissie immers standaard via een van de twaalf door de maandcommissarissen wekelijks leeg te maken brievenbussen van de Commissie van Toezicht. De maandcommissarissen sturen elke aan de Klachtencommissie gerichte klacht sowieso meteen door naar het secretariaat van de Klachtencommissie bij de CTRG.

Maar zo simpel is het vaak niet. De maandcommissarissen krijgen te maken met twee complicaties.

- Gedetineerden sturen dezelfde klacht soms zowel naar de Klachtencommissie als naar de Commissie van Toezicht voor behandeling. In die gevallen hanteert de Commissie de regel dat zij de klacht niet zelf opneemt maar laat behandelen door de Klachtencommissie, en licht zij de klager hiervan in.
- Vaker komt het voor dat de maandcommissarissen klachten ontvangen die gericht zijn aan de Klachtencommissie maar waarvan vrij stellig voorspeld kan worden dat zij daar onontvankelijk verklaard zullen moeten worden. Klachten in verband met medische behandeling bijvoorbeeld zullen door de Klachtencommissie vermoedelijk onontvankelijk verklaard worden. Voor zo'n gevallen werd binnen de Commissie afgesproken dat de maandcommissarissen de klacht al meteen zelf in behandeling kunnen nemen als zij dat nuttig achten. Die beoordeling wordt dus aan de maandcommissarissen overgelaten.

Daarbij gelden volgende regels:

- * Ook in die gevallen moet de klacht toch doorgestuurd worden naar de Klachtencommissie.
- * In elk daaropvolgend contact met de klager moet steeds voldoende duidelijk gemaakt worden dat de klacht zowel door de Klachtencommissie als door de Commissie van Toezicht opgenomen wordt en dat beide circuits los van elkaar functioneren. Het moet duidelijk zijn

dat een eventueel antwoord van de Commissie van Toezicht de Klachtencommissie niet bindt. Maar duidelijk is zo'n communicatie vaak niet voor de klager...

* Door de Klachtencommissie onontvankelijk verklaarde klachten kunnen daarna door de Commissie van Toezicht in behandeling genomen worden, maar dit is geen automatisme.

Hoe dan ook blijft de wisselwerking tussen Klachtencommissie en Commissie van Toezicht bij de behandeling van aan de Klachtencommissie gerichte klachten een moeilijk punt. Of de afgesproken principes steeds werkbaar zullen blijken, zal de ervaring moeten uitwijzen.

1.5 Uitdagingen en werkdomeinen voor de Commissie in 2022: uitvoering

Zoals gevraagd door de CTRG, formuleerde de Brugse Commissie voor 2022 drie prioriteiten binnen haar eigen werking. We overlopen kort wat daarmee gebeurde.

1.5.1 Duidelijkere communicatie binnen de gevangenis over het onderscheid tussen Commissie van Toezicht en Klachtencommissie

Uit het Jaarverslag 2021:

"Er heerst bij zowel gedetineerden als personeel grote verwarring over de respectieve rollen en bevoegdheden van de Commissie van Toezicht en de Klachtencommissie. Klaardere communicatie hierover is ook voor de Commissie zelf een uitdaging van de eerste orde."

Zoals hierboven reeds in paragraaf 1.4.2 aangegeven, moet de Commissie tot de vaststelling komen dat hier op de eerste plaats een rol weggelegd is voor de CTRG. De Commissie kijkt in de richting van de CTRG om voorlichtingsmateriaal aan te reiken dat de communicatie over beide organen geïntegreerd aanpakt.

De Commissie heeft, zie hierboven in paragraaf 1.4.3 toegelicht, intern wel afspraken gemaakt om bij de verwerking van concrete klachten voor de Klachtencommissie door de maandcommissarissen de gedetineerde niet het slachtoffer te laten worden van de begripsverwarring tussen Klachtencommissie en Commissie van Toezicht.

1.5.2 Het discreet karakter van de contacten tussen gedetineerde en Commissie van Toezicht maximaliseren

Uit het Jaarverslag 2021:

"De Commissie ervaart bij gedetineerden twijfels over het respecteren van het briefgeheim bij de schriftelijke communicatie tussen de gedetineerden en de Commissie. De Commissie wil onderzoeken hoe het vertrouwen op dit punt verhoogd kan worden."

De Commissie heeft in 2022 een opvallende daling van het aantal klachten en signalen in dit verband vastgesteld, zonder dat zij kan verklaren waaraan die daling te wijten is. Mede gelet op de vele andere uitdagingen leek het de Commissie dan ook niet langer nodig prioritaire aandacht te besteden aan dit werkpunt.

1.5.3 Organisatie van een infosessie voor federale en Vlaamse volksvertegenwoordigers

Uit het Jaarverslag 2021:

"De Commissie wenst de betrokken federale en Vlaamse volksvertegenwoordigers kennis te laten maken met de grootste en meest complexe gevangenis van Vlaanderen en hen te informeren over problemen die zij ervaart i.v.m. het gevangeniswezen in België in het algemeen en de specifieke structurele problemen van de Brugse gevangenis in het bijzonder. Zij wil daartoe voor die doelgroep een infosessie binnen de gevangenis van Brugge organiseren."

Op vrijdag 25 november heeft de Commissie inderdaad in de Brugse gevangenis een infosessie georganiseerd voor parlementairen. De doelgroep: enerzijds alle Vlaamse parlementairen die deel uitmaken van de bevoegde Commissie (Federaal: de Commissie Justitie - Vlaams: de Commissie voor Algemeen beleid, Financiën, Begroting en Justitie); anderzijds alle volksvertegenwoordigers van de kieskring West-Vlaanderen. Samen 61 parlementairen, uit zowel het Federaal als het Vlaams Parlement. Want ook Vlaanderen heeft bevoegdheden in het gevangeniswezen.

Uiteindelijk namen 9 parlementairen deel, 5 federale en 4 Vlaamse. Van de 9 deelnemers kwamen er 8 uit West-Vlaanderen en 1 uit een andere provincie. 5 deelnemers behoorden tot het Vlaams Belang, 2 tot de N-VA en 2 tot de CD&V.

De infosessie nam de volledige voormiddag in beslag. Eerst was er een uitgebreid informatief luik, en daarop sloot een rondleiding aan. Het informatieluik bestond uit een korte algemene voorstelling van de gevangenis door het instellingshoofd, en daarna, gedurende meer dan anderhalf uur, een samenvatting van de meest relevante bevindingen van de Commissie van Toezicht, door haar voorzitter. Die vaststellingen werden gebundeld rond zeven topics: overbevolking, infrastructuur, medische zorg, catering, kantine, werk in de gevangenis, en personeel. De presentatie behandelde ook kort het beklagrecht, maar door tijdsgebrek kon dat mondeling niet aan bod komen. Het inrichtingshoofd bleef de hele tijd aanwezig en speelde samen met de voorzitter, een der gevangenisdirecteurs en vijf aanwezige commissieleden direct in op de vele vragen die gesteld werden.

Op de presentatie volgde een rondleiding in de gevangenis met het instellingshoofd als gids. Het traject was vooraf vastgelegd in samenspraak tussen Commissie en inrichtingshoofd, om binnen het bestek van één uur toch zeker de meest relevante en alle problematische plaatsen in de gevangenis te kunnen tonen. Geen poging tot volledigheid dus, maar een selectie vooral ter illustratie van de eerder besproken pijnpunten.

Het was duidelijk: ook voor parlementairen was de kennismaking met een gevangenis een echte *eye-opener*. Ook zij missen de meest elementaire basisinformatie over het leven als gedetineerde, en ze nemen - getuigen daarvan het zeer groot aantal vragen die zij stelden - dankbaar de gelegenheid te baat om die kennis bij te spijkeren. De reacties van de deelnemers tijdens en na de sessie bevestigden helemaal het goed gevoel dat de aanwezige commissieleden zelf overhielden aan de voormiddag met de parlementairen.

2 Het Penitentiair Complex Brugge (PCB)

2.1 De inrichting

2.1.1 Het PCB (Penitentiair Complex Brugge) bestaat uit 3 afdelingen:

- **Mannen 1** is de afdeling voor definitief veroordeelden met een straf van meer dan vijf jaar;
  - **Mannen 2** is de afdeling voor verdachten, beklaagden, niet-definitief veroordeelden en veroordeelden met een straf van minder dan vijf jaar;
  - **Vrouwen** is de gevangenis voor vrouwelijke gedetineerden en geïnterneerden; moeders kunnen hier hun kind bij zich houden tot de leeftijd van drie jaar.
- De totale capaciteit bedraagt 626 personen.

Het penitentiair complex omvat ook

- een medisch centrum met zowel kabinetten voor onderzoek en behandeling en een operatiezaal als een beddenhuis; voor meer complexe medische ingrepen werkt het PCB samen met het AZ Sint-Jan in Brugge - zie ook paragrafen 4.5 en 4.10.
- een drugsvrije afdeling (DVA);
- een afdeling Beperkte Detentie.

2.1.2 Het PCB is de grootste gevangenis van Vlaanderen, het werd in gebruik genomen in 1991 en wijkt inzake structuur sterk af van de klassieke Ducpétiaux-sterstructuur van vele gevangenissen met een centraal gedeelte waarop verschillende vleugels bijeenkomen. De Brugse gevangenis is gebouwd in de vorm van een kruis met daarop kamvormige armen, die het mogelijk moest maken te werken met kleine leefgroepen van gedetineerden. Deze decentrale structuur noodzaakt wel beduidend meer penitentiair personeel.

2.1.3 In 2022 werd de opening voorbereid van een **sectie** met tien éénpersoonscellen **voor zelfredzame oudere gedetineerden** - zie ook paragraaf 3.4. Deze sectie zou gehuisvest worden in de in 2019 gesloten zwaar beveiligde Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid. De directie hoopte deze nieuwe sectie - gemakkelijks halve afgekort tot de 'Wouw'-sectie, voor Waardig ouder worden in detentie - nog in het voorjaar van 2022 te kunnen openen. Maar de vakbonden hielden vast aan hun eis dat eerst het personeelskader, waarvan het Wouw-gedeelte 9 VTE's betreft, volledig ingevuld moet zijn vooraleer deze sectie in gebruik genomen kan worden. Daardoor kon ze niet meer openen in 2022. De ingebruikname wordt voorzien begin 2023. Het zal gaan om een sectie met opendeurregime waar de gedetineerden ook zelf koken en makkelijk toegang hebben tot de wandeling.

2.1.4 **Infrastructurele problemen**, waarvan een paar reeds in eerdere Jaarverslagen vermeld moesten worden, bleven ook in 2022 bijzonder negatieve gevolgen hebben voor de leefkwaliteit van de gedetineerden.

- Gedurende het volledige jaar was de **gevangeniskeuken** voor de gedetineerden buiten gebruik. De Regie der Gebouwen stond in voor de totale vernieuwing van de keuken en haar toestellen. De werken startten begin januari, en de planning voorzag dat ze voor de kerstperiode afgelopen zouden zijn. Lange tijd zag het ernaar uit dat deze planning gerespecteerd zou kunnen worden, doch in het najaar trad vertraging op, waardoor de heropening pas in de eerste maanden van 2023 mogelijk zal zijn. Voor de ingrijpende gevolgen van de langdurige sluiting van de keuken: zie paragraaf 3.2.

- De problemen met **douches** waar geen warm water uit komt bleven voortduren. Maar de Regie der Gebouwen zette de werkzaamheden voor de vernieuwing van de

problematische douches wel stelselmatig verder. In het najaar konden de werken aan de douches in de afdeling Mannen 2 afgerond worden en werd verdergewerkt aan de douches in de afdeling Mannen 1.

- In de zomer van 2022 was er een bijzonder hinderlijke **muggenplaag**. Vooral de afdeling Vrouwen en de Beperkte Detentie kregen ermee te kampen. De plaag bleek uiteindelijk veroorzaakt door het stilstaande water in de (moeilijk bereikbare) kruipkelders onder de gevangenis. Een gespecialiseerd insectenbestrijdingsbedrijf behandelde alle plassen: een laagje olie op het water zou de toename van het aantal muggen moeten verminderen. De ingreep had slechts matig succes. Te vrezen valt dat het probleem zich volgende zomers opnieuw zal stellen.
- De Commissie moest in de zomer verscheidene keren aandacht vragen voor een acuut hitteprobleem en geurhinder in de **Medische boeg**, waar de ramen niet open kunnen. Zij stelde in die Medische boeg ook een hygiëneprobleem vast: de vloer van het beddenhuis is in dermate slechte staat dat de hygiëne regels er ernstig geschonden worden. De Commissie roept op om dit op korte termijn in orde te brengen.
- Een algemene **elektriciteitspanne**, gevolg van gebrekkig onderhoud, legde het leven in de Brugse gevangenis gedurende niet minder dan vijf dagen (van 13 tot 17 oktober) grotendeels stil. Zowel voor de veiligheid als voor het comfort van bewoners en personeel was deze grootschalige en langdurige panne een zeer ernstig incident. Alleen zeer regelmatig onderhoud van de installaties zal kunnen vermijden dat het zich opnieuw voordoet.

2.2 De gevangenisbevolking

De Commissie beschikt bij de samenstelling van dit Jaarverslag nog niet over representatieve cijfers betreffende de gevangenisbevolking en de evolutie ervan gedurende 2022. Wel moet zij vaststellen dat het aantal inwoners van het PCBrugge zeer gevoelig steeg.

Bij gebrek aan vergelijkbaar cijfermateriaal moeten we het doen met een indicatie. Volgens het hoofdbestuur bedroeg het daggemiddelde voor het PCBrugge in 2021 722,6 gedetineerden. Een telling in week 47 (de week van 25 november) van 2022 leerde dat het totaal aantal gedetineerden 830 bedroeg (710 mannen en 120 vrouwen; kinderen niet meegerekend). Dat is een stijging op één jaar tijd met 14,8 %.

Die felle stijging is mee veroorzaakt zijn door de tijdelijke sluiting (tot eind 2023) van de gevangenis van leper voor renovatiewerken, waardoor 107 beklaagden moesten verhuizen naar Gent of Brugge.

Deze steile toename heeft geleid tot zware overbevolking. Dit probleem en de gevolgen ervan worden in dit Jaarverslag besproken in paragraaf 3.1.

2.3 Het personeel

2.3.1 De Commissie beschikt voor de samenstelling van dit Jaarverslag nog niet over representatieve cijfers betreffende de **personeelsbezetting** en de evolutie daarvan in 2022. Zij moet het dus doen met de cijfers die de directie haar bezorgde voor telkens de dag waarop de maandvergadering plaatsvond:

maand	aantal VTE's
januari	510
februari	510
maart	513,5
april	508,42
mei	504,22
juni	?
juli	?
augustus	?
september	522
oktober	?
november	515
december	511,78

Het op 525 VTE's vastgestelde personeelskader (= 516 oorspronkelijk + 9 voor de Wouwsectie) fluctueerde in de loop van het jaar maar raakte dus, ondanks alle inspanningen, op geen enkel moment volledig ingevuld. De vakbonden aanvaardden trouwens niet dat het uit leper naar aanleiding van de tijdelijke sluiting van die gevangenis overgekomen personeel meegeteld werd voor de berekening van de personeelsbezetting in Brugge.

De gevangenis maakte in de mate van het mogelijke ook gebruik van Rosetta-banen (startbanen voor min-26-jarigen) om het personeelsbestand aan te vullen. En de gevangenis kreeg de toelating om contractuele personeelsleden (1 jaar, verlengbaar met 1 jaar) aan te werven, waarbij de gevangenisdirectie zelf voor de selectie kon instaan en die selectie dus buiten Selor om verliep.

Ook de directie (2 vacatures en één langdurig ziek directielid) en de Griffie hadden met personeelstekort te kampen.

Daarbij dient nog gewezen op de ongunstige prestatiedeler: waar de centrale gevangenisadministratie ervan uitgaat dat een personeelslid gemiddeld 186,5 dagen per jaar werkt, bleek dat voor het personeel van de Brugse gevangenis volgens cijfers ons verstrekt door de directie slechts 157 dagen per jaar te zijn. Los daarvan verwondert de Commissie zich over de mate van vrijheid die het bewakingspersoneel heeft om zijn verlofdagen te plannen zonder daarbij rekening te moeten houden met de noden van de dienst.

2.3.2 Het voortdurend niet volledig kunnen invullen van de personeelsformatie heeft ook in 2022 geleid tot onvrede bij de vakbonden, en zelfs tot stakingen. Het heeft ook geleid tot **ernstige vertraging voor de opening van de nieuwe sectie voor oudere maar zelfredzame gedetineerden**, de zgn. 'Wouw'-sectie. De opening ervan was voorzien vóór de zomervakantie, maar vakbondsbezwaar was er verantwoordelijk voor dat de sectie eind 2022 nog niet operationeel was.

2.3.3 Zoals ook in eerdere jaarverslagen mag de Commissie de opvallend militante opstelling van het personeel en zijn vakbonden in de Brugse gevangenis niet onvermeld laten. Die vertaalde zich o.m. in **18 stakingsdagen**.

De stakingsdagen waren gespreid over het hele jaar. Er was minstens één stakingsdag per maand, met uitzondering van de zomermaanden juli en augustus. De stakingsdruk werd groter naar het einde van het jaar toe, met 3 stakingsdagen in november en 4 in december.

Bij elk van die stakingsacties ging het om een eendaagse staking, van 22 uur tot de volgende dag 22 uur. Aangezien de wetgeving inzake minimale dienstverlening pas gevolgen heeft wanneer een staking langer dan 24 uur duurt, kon bij geen enkele van deze syndicale acties overgegaan worden tot het opvorderen van personeel. De Commissie is diep ongelukkig over de zware gevolgen die de vele stakingsacties hebben voor de gedetineerden. Voor een uitgebreidere bespreking hiervan wordt verwezen naar paragraaf 3.12.2.

3 Het toezicht

In dit hoofdstuk bundelt de Commissie haar voornaamste bevindingen die betrekking hebben op de bejegening van de gedetineerden. De CTRG verzocht alle Commissies van Toezicht om in hun Jaarverslag 2022 bijzondere aandacht te besteden aan het thema van de overbevolking. Dit onderwerp komt dus eerst aan bod, geheel terecht overigens. De volgorde waarin de overige vaststellingen geclusterd zijn, is willekeurig. Ze geeft geen indicatie over het belang of de impact die de Commissie eraan toekent.

Aangezien het PCBrugge de enige gevangenis in Vlaanderen met een eigen Medische boeg is en de medische zorg dus een heel belangrijk aandachtspunt van de Brugse Commissie hoort te zijn, maakt die medische zorg het voorwerp van een apart hoofdstuk uit.

3.1 Overbevolking

Ook in 2022 was de overbevolking het voornaamste probleem waarmee het Penitentiair Complex Brugge te kampen kreeg. De overbevolking op zich is een groot probleem, maar die overbevolking veroorzaakt op haar beurt een hele reeks andere problemen die we hieronder kort overlopen.

3.1.1 Cijfers

Reeds in haar vorige jaarverslagen klaagde de Commissie het ontbreken van elementair cijfermateriaal over het leven in de Brugse gevangenis aan. De situatie is op dit punt geenszins verbeterd. Zo bijvoorbeeld beschikt de Commissie niet over representatieve cijfers over de overbevolking, nochtans elementaire informatie om de werking van de inrichting te kunnen beoordelen. We moeten het dus doen met indicatieve cijfers, erop vertrouwend - we zien geen argumenten om eraan te twijfelen - dat ze representatief zijn voor het hele jaar.

Navraag voor de week waarin de infosessie voor de parlementairen (zie paragraaf 1.5.3) plaatsvond, dat was week 47 (de week van 25 november), leerde dat er die week in de twee mannenafdelingen samen gemiddeld 710 gedetineerden verbleven, en in de afdeling Vrouwen 120 (kinderen niet meegerekend).

Officieel (zie informatie van de FOD Justitie op zijn website) bedraagt de capaciteit van de Brugse gevangenis 512 mannen en 114 vrouwen. Bij de twee afdelingen voor Mannen samen bedroeg de overbevolking dus 38,7 %, bij de Vrouwen 5,3 %. Bij de Mannen was er dus een sterke stijging van de overbevolking t.o.v. 2021, toen die slechts (!) 17,6 % bedroeg.

Het probleem stelt zich dus, en steeds scherper, bij de Mannen, en wel bij de afdeling Mannen 2, de kortgestraften (tot 5 jaar) en verdachten of beklaagden. Maar ook de afdeling Mannen 1 (de langgestraften) draagt de gevolgen, want voortdurend moeten er gedetineerden van Mannen 2 doorgeschoven worden naar Mannen 1. Dat is op zich ook al geen goede zaak, het is niet aangewezen dat langgestraften constant geconfronteerd worden met kortgestraften of zelfs-nog-niet-gestraften.

3.1.2 Stapelbedden en grondslapers

Hoe dacht het Hoofdbestuur van de Penitentiaire Inrichtingen de overbevolking aan te pakken? Door in monocellen (= cellen bestemd voor 1 bewoner) stapelbedden te plaatsen, daarmee verdubbel je in de praktijk meteen de capaciteit van die cel. Op die manier zijn 63

plaatsen bijgecreëerd. De personeelsvertegenwoordiging drong aan op een 'eerlijker' verdeling van die stapelbedden over de afdelingen Mannen 1 en Mannen 2, waarbij meer plaatsen bijgecreëerd zouden worden bij Mannen 1. Maar dat kon alleen door fitness- en polyvalente ruimtes te schrappen en er opnieuw meerpersoonscellen van te maken. Maar tegen deze vermindering van het aantal ruimtes voor 'activiteiten' heeft de directie zich terecht verzet.

Door de verdere groei van het aantal op te vangen gedetineerden volstond ook de plaatsing van stapelbedden niet. En dus kennen de Belgisch gevangenen, ook die van Brugge, nu het verschijnsel van de 'grondslapers'. In Brugge liggen hun matrassen weliswaar niet op de grond maar op een tafel of tablet, maar dat doet er niet toe. De vaststelling blijft dat de capaciteit van de (sowieso al nauwe) éénpersoonscellen kunstmatig opgetrokken is van 1 naar 3.

Ook wat de grondslapers betreft betreurt de Commissie niet over cijfers voor het hele jaar te beschikken. Zij beschikt slechts over de cijfers voor de dagen waarop zij de directie bij de maandvergaderingen ontmoette. Die cijfers variëren tussen minstens 10 en hoogstens 47.

Gedetineerden klagen er overigens over dat de toename van het aantal bewoners per cel niet gepaard gaat met een gelijkmatige toename van bijvoorbeeld stoelen of bestekken in de cel.

3.1.3 Agressie en geweld

Er is een directe link tussen de overbevolking en de toename van agressie en geweld binnen de gevangensmuren. De Commissie stelt vast dat de strafcellen beduidend intensiever in gebruik zijn in de afdeling Mannen 2 - zie ook paragraaf 3.6. Dat is ook de afdeling waar de overbevolking zich het sterkst laat voelen. De directie laat er geen twijfel over bestaan dat de agressie het directe gevolg is van de overbevolking. Waar mensen te dicht op elkaars lip moeten zitten, wordt geweld onvermijdelijk.

3.1.4 Syndicale actie

Het toenemende geweld in de gevangenis leidt op zijn beurt tot een meer militante opstelling van het penitentiair personeel, dat zich immers fysisch bedreigd voelt. Ook in 2022 leidde dat op zijn beurt tot spontane acties van het personeel, waarbij het leven in de gevangenis (of delen daarvan) tijdelijk grotendeels stilgelegd wordt. Het probleem daarvan is steeds hetzelfde: alle gedetineerden zijn er het slachtoffer van, ook en vooral dus zij die niet verantwoordelijk waren voor de agressie. De spontane acties namen ook de vorm van staking aan. Alweer moesten alle gedetineerden boeten voor het wangedrag van één van hen.

De Commissie kan maar één conclusie trekken: door de overbevolking verder te laten toenemen organiseert de federale overheid binnen de muren van de gevangenis een hoogst explosieve cocktail van frustratie, agressie en geweld. De overheid organiseert en stimuleert haar eigen falen.

3.1.5 Andere gevolgen

De overbevolking heeft ook andere negatieve gevolgen voor het leven in de gevangenis. De Commissie noteerde er enkele.

- De bezoekerszalen zitten eivol, dat betekent risico. Daardoor moest het aantal bezoekers per gedetineerde al beperkt worden tot twee (plus kinderen) en wordt ook nagedacht over een beperking van het aantal tafels.

- Niet-rokers worden geregeld verplicht om in één cel samen te leven met rokers.

- Het veel groter dan voorziene aantal gedetineerden leidt tot een overbelasting van de Psychosociale Dienst (PSD), die verantwoordelijk is voor de opmaak van de individuele verslagen over de gedetineerden. De afwerking van die verslagen loopt vertraging op, waardoor de Strafvuiteringsrechtbank zich pas later kan uitspreken over de verdere strafvuitvoering van individuele gedetineerden. De gedetineerden missen hierdoor kansen.

Laat het dus duidelijk zijn dat de overbevolking op velerlei, en niet altijd even voorspelbare, manieren afbreuk doet aan de elementaire levenskwaliteit binnen de gevangenis.

3.2 Catering

Een van de binnen de Commissie actieve werkgroepen volgde van nabij het cateringaanbod op. Dit zijn zijn vaststellingen, bedenkingen en aanbevelingen.

3.2.1 Vaststellingen

- Het aanbod

De gevangeniskeuken was voor meer dan één jaar, waaronder heel 2022, gesloten om ze grondig te renoveren. De heringebruikname was oorspronkelijk voorzien in december 2022 maar moest uiteindelijk verschoven worden naar februari 2023. De toelevering van de middagmalen gebeurde in die hele periode door een extern bedrijf. De cellen werden voorzien van microgolfovens, en de gedetineerden kregen dagelijks een diepvriesmaaltijd als middagmaal, naast 1 brood voor 2 dagen en toespis voor ontbijt en avondmaal. Dit werd samen éénmaal per dag rondgedeeld.

Er gelden geen voorschriften inzake het aantal calorieën. Bij één van de steekproeven die de Commissie deed, bevatte een diepvriesportie van 500 gram slechts 505 calorieën. (Ter oriëntatie: een volwassen vrouw heeft 2.000 calorieën per dag nodig, een volwassen man 2.500). Er is natuurlijk ook nog het ontbijt en het avondmaal, met veel brood.

Bij de uitbesteding van het middagmaal golden in het bestek enkel vage voorschriften voor de inhoud van de diepvriesportie. Om er een paar te noemen: het bakje dient minstens 500 gram te wegen, bevat tussen 100 en 125 gram vlees, 125 à 150 gram groenten en 175 à 200 gram koolhydraten. In het zeswekenmenu dient minimaal zesmaal vis, twaalfmaal gevogelte, twaalfmaal rood vlees, en twaalfmaal gehakt voorzien te worden. Bij nazicht van het zeswekenmenu in mei was er nauwelijks aanbod van rood vlees, wel opvallend veel gehaktbereidingen en kipbereidingen. De gedetineerden kregen drie stukken fruit per twee weken.

Dagporties diepgevroren middagmaal

- *De organisatie*

In het PCB is er één professionele kok. In een grootkeuken waar dagelijks ca. 900 warme maaltijden bereid worden zijn er dus heel wat dagen waarop er geen professioneel personeel aanwezig is.

Het PCB heeft zijn eigen Medische boeg met ziekenkamers, maar er is geen diëtist in huis.

Op de meeste mannensecties is er geen mogelijkheid om samen te eten of een deel van de maaltijd zelf te bereiden. Op de weinige afdelingen waar dat wel mogelijk is, werd om onduidelijke reden op onduidelijke momenten het regime van elk op zijn cel ingevoerd of voorzag de kantine gedurende een paar weken geen verse voeding.

Gedetineerden die het financieel aankunnen, bestellen voedingswaren en fruit bij de kantine. Maar niet iedereen kan dat, want lang niet iedereen heeft werk binnen de gevangenis en dus een (bescheiden) inkomen. De Commissie kreeg ook heel wat klachten over het feit dat de kantinebedeling door stakingen en feestdagen geregeld niet doorging - zie ook paragraaf 3.3.

3.2.2 Bedenkingen van de Commissie bij die vaststellingen

Door de onbeschikbaarheid van de keuken was 2022 een jaar in mineur voor de catering van de gedetineerden.

- De Commissie stelt er zich vragen bij dat voor de levering van maaltijden uitsluitend gedacht werd aan diepvriesmaaltijden. Maar nog veel meer ergert zij zich bij de vaststelling hoezeer **bij de gunning de prijs veruit het voornaamste criterium** blijkt: op 100 punten worden bij de beoordeling van de offertes 70 punten toegekend aan de prijs en slechts 20 punten aan de inhoud en de kwaliteit van het bakje. De vele klachten over smakeloos eten, te kleine porties, veel pasta en puree, eentonig aanbod en een gebrek aan rauwkost en fruit hoeven dus niet te verwonderen. Elke arts en zeker elke professionele voedingsdeskundige zal de voedselvoorziening in het PCB bestempelen als een ondermaats dieet.
- De Commissie moet verder vaststellen dat er, in tegenstelling tot de gangbare voedingsnormen, bovenop deze kant-en-klare diepvriesmaaltijden weinig of geen aanbod was van **verskost, een koude schotel, meer fruit en, al was het maar af en toe, soep**.
- De Commissie is verwonderd over de **geringe bezorgdheid** van het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen **over kwantiteit en kwaliteit van de voeding**. Er zijn weinig richtlijnen wat inhoud, hoeveelheid en gezondheidsnormen betreft. Het enige wat duidelijk vastligt lijkt het budget te zijn: 4,08 euro per dag en per gedetineerde. Ook de Basiswet biedt geen houvast in dit verband.

3.2.3 Actie ondernomen door de Commissie

- De Commissie heeft de federale minister van Justitie en de directeur-generaal Penitentiaire Inrichtingen in augustus via mail verzocht een bijkomend budget te voorzien voor het verstrekken van minstens één stuk fruit per dag, in een eerste fase tot het einde van de werken aan de nieuwe keuken. De Commissie mocht van geen van beide instanties enig antwoord op deze vraag ontvangen.
- Leden van de Commissie hebben het voorbije jaar viermaal bijeengezeten met het inrichtingshoofd, de zaakvoerder en de chef-kok om de keukenproblematiek op te volgen, de bezorgdheden van de Commissie uit te spreken en samen naar oplossingen te zoeken. De Commissie is ervan overtuigd dat enkel een dialoog die leidt tot wederzijds vertrouwen en begrip, kan leiden tot betere samenwerking.
- De Commissie zal blijven inzetten op de bewaking van de kwaliteit en kwantiteit van de voeding, met het accent op gezonde voeding, en op het stimuleren van het PCB inzake het maximaal benutten van de eigen bevoegdheid inzake aankoop, menukeuze, variatie, verse voeding, gezondheid,...

3.2.4 Catering als instrument van detentiebeleid: mag het iets meer?

Het samen bereiden van maaltijden en het samen eten vormen zeer zinvolle, waardevolle en verbindende activiteiten binnen het gevangenisleven. De Commissie zal zich blijven inzetten om dat besef ingang te doen vinden en te versterken bij de professionals.

Maar zij moet vaststellen dat er nauwelijks inspanningen geleverd worden om de gedetineerden te responsabiliseren op het vlak van de dagdagelijkse zorg voor gezond en lekker eten. De infrastructuur is er nochtans voor: elke sectie heeft een keukentje en een lokaal voor gemeenschappelijke activiteiten. Helaas worden die nauwelijks ingezet om samen te koken en te eten.

Het maaltijdgebeuren is een uitstekende kans om betrokkenheid te bevorderen. En het is een leermoment om zelf binnen een beperkt budget menu's op te maken en samen klaar te maken. Samen werken, samen overleggen en samen eten is in elke samenleving een

belangrijk aspect van het dagelijkse leven. De maaltijdvoorziening wordt in de gevangenis evenwel gereduceerd tot een passief, consumerend en individueel gebeuren van enkel nuttigen, zonder enige vorm van engagement of inzet vanwege de gedetineerden. De Commissie vindt dit een gemiste kans. Kan dit met het oog op welzijn en welbevinden van de gedetineerden anders opgevat worden?

3.3 Kantine

Met 36 grieven bleef de kantine een belangrijke bron van ongenoegen in de Brugse gevangenis. De kantine biedt de gedetineerden met een vaste frequentie de mogelijkheid om etenswaren, hygiëneproducten maar ook andere goederen aan te kopen. Eigenlijk gaat het om verschillende kantines: de weekkantine, de verskantine, de patisseriekantine, elektro,... De grieven betreffen zowel de prijzen en het aanbod als de (niet- of laattijdige) bedeling en betwistingen over de facturatie en betaling. We halen hier enkel de vaakst gesignaleerde grieven aan.

- Het **aanbod** en de **prijs**: de frustratie over het zeer beperkt aanbod van huismerken of witte producten is groot. Gedetineerden die al in andere gevangenissen verbleven, stelden daar een beduidend grotere beschikbaarheid van huismerken op de kantenlijsten vast, zij vragen zich af waarom dat ook niet kan in Brugge. De directie antwoordt dat distributeurs die met huismerken werken (dus bij uitstek ook de discounters) weinig interesse vertonen voor levering aan de Brugse gevangenis. Dat kan zijn. Maar waarom ligt dat dan in andere gevangenissen blijkbaar anders? De Commissie dringt aan op bijzondere aandacht van de directie om oplossingen te zoeken voor deze wellicht vermijdbare bron van frustraties.

Het ontbreken van huismerken bij het basisassortiment weegt zwaar op de prijs van de kantineproducten. Bovendien moet de kantineverkoop winst opleveren, want met die winst moet het Steunfonds gespijsd worden dat de aankoop van goederen voor de gevangenis (sport- en fitnessstoestellen bijvoorbeeld) mogelijk moet maken. De Commissie stelt zich vragen bij het principe dat de aankoop van noodzakelijke apparatuur of andere uitgaven gefinancierd moet worden met de winst op de kantine, m.a.w. dat de gedetineerden op die manier zelf moeten opdraaien voor de financiering van bijvoorbeeld de fitnessstoestellen. Ze kijkt met grote belangstelling uit naar de resultaten van het onderzoek dat de CTRG in 2022 gevoerd heeft naar dat Steunfonds.

Sinds een gedetineerde geweld pleegde met een glasscherf biedt de kantine van de Brugse gevangenis geen producten in glas (conserven, choco,...) meer aan. Dit beperkt heel sterk het aanbod, en dat leidt tot groot ongenoegen. En efficiënt is het niet: koffie die in glazen bokalen aangeleverd wordt, moet overgegoten worden in plastic zakken...

- Er wordt geklaagd over de **lange duur tussen bestellen en leveren**. Het Overlegorgaan bij Mannen 1 noteerde bijvoorbeeld een 'vertraging' van 13 dagen voor de levering van de Verskantine en van 15 dagen voor de Fijnkostkantine. Het vroeg zich af waarom de bestelde goederen in andere gevangenissen binnen een paar dagen geleverd kunnen worden.

- **Kantinegoederen bestellen** gebeurt nog via papieren bestelformulieren. Digitalisering daarvan zou grote efficiëntie- en tijdswinst opleveren en de foutenmarge verminderen.

- De kantineproducten worden op vaste weekdagen verspreid. **Stakingsacties** van het personeel kunnen de hele timing grondig verstoren en ertoe leiden dat de gedetineerden hun bestelling met (soms gevoelige) vertraging ontvangen. Bij de verskantine kan dat een acuut

probleem worden. Gedetineerden klagen dat onvoldoende geanticipeerd wordt op aangekondigde of te verwachten stakingsacties.

3.4 Oudere gedetineerden en gedetineerden met chronische ziekte

De oudere gedetineerden en de gedetineerden met terugkerende gezondheidsproblemen blijven de Commissie bezorgdheid baren.

- Het hoofdbestuur van de Penitentiaire Inrichtingen plande de opening van een **sectie voor oudere maar zelfredzame gedetineerden** (een 'Wouw'-sectie) in de vleugel waar voorheen de Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid ondergebracht was. Sinds de sluiting van die afdeling in 2019 stond deze vleugel met zijn tien zwaarbeveiligde éénpersoonscellen leeg. Hij werd in gereedheid gebracht om er al vanaf het voorjaar van 2022 oudere gedetineerden te huisvesten. Syndicaal protest tegen het niet volledig invullen van de personeelsformatie maakte de ingebruikneming van deze sectie voor oudere gedetineerden tot eind 2022 onmogelijk.

- De voorziene opening van deze Wouw-sectie belet niet dat de bejegening van bejaarde gedetineerden problematisch is en blijft, al was het maar omdat deze nieuwe sectie enkel geschikt is voor zelfredzame mannelijke gedetineerden. De nauwe celingangen in deze vroegere Afdeling Individuele Bijzondere Veiligheid maken het bijvoorbeeld onmogelijk om met een rolstoel een cel in- en uit te rijden.

Het probleem blijkt zich niet alleen in Brugge te stellen, het is generiek voor het Vlaamse (of Belgische?) gevangeniswezen. De gevangenis van Merksplas heeft wel een afdeling voor ouderen, maar daar worden die ouderen in zalen gehuisvest, en dat is geen geschikte opvang voor hoogbejaarde bewoners en/of bewoners met dementie.

- Ook een **Medische boeg is geen geschikte omgeving voor de opvang van bejaarde gevangenen**, ook niet wanneer ze niet dementerend zijn. Onderzoekers lijken de aanwezigheid van een Medische boeg voldoende argument te vinden om bejaarde gearresteerden naar de gevangenis van Brugge te sturen. Dit is geen goede zaak. Alleen al het gebrek aan beweging en bewegingsmogelijkheden in de Medische boeg bijvoorbeeld zorgt voor een achteruitgang van hun toestand. En er is daar geen gespecialiseerd personeel (een ergotherapeut bijvoorbeeld) voor hun opvang. Desgevraagd deelde de Directeur van de Dienst Gezondheidszorg Gevangenis en Gevangenen de Commissie mee dat "de voor oudere gedetineerden geplande zorgen (equivalent WZC) in Merksplas gepland (staat) voor 2025. In afwachting moeten we creatief omgaan met de beperkt beschikbare mogelijkheden."

- Zo mogelijk nog minder geschikte opvang, laat staan behandeling, is er in de Vlaamse gevangenis voorzien voor **bejaarden met dementie**. De Commissie moest vaststellen dat op een bepaald moment 5 hoogbejaarden met dementie verbleven in de Medische boeg van het PCB. Die Medische boeg is daar totaal niet geschikt voor, noch inzake infrastructuur, noch inzake personeel.

- De Commissie maakt zich ook zorgen over de behandeling van **gedetineerden met een chronische ziekte**. Voor deze groep is er geen aangepaste opvang, ook niet in Brugge, de enige Vlaamse gevangenis nochtans met een ziekenboeg. Zolang chronisch zieke gedetineerden en gedetineerden met dementie 'zelfzorgend' zijn, blijven ze op hun sectie. Lukt dat niet meer, dan verhuizen ze naar de Medische boeg, en dat kan voor langere duur zijn. Maar het regime is daar streng (rookverbod bijvoorbeeld, en zeer beperkte bewegingsmogelijkheden), waardoor die gedetineerden er weg willen. In een aantal gevallen wordt dan geprobeerd om hen naar een 'gewone' sectie te heroriënteren, maar dat blijkt lang

niet altijd een succes. Ook voor deze categorie gedetineerden is er op korte termijn geen oplossing in zicht.

3.5 Geïnterneerden

Het hoge aantal geïnterneerden in de afdeling Vrouwen baart zorg, eind 2022 waren het er 30, verdeeld over twee secties. **Hun aantal neemt toe**, tot voor een paar jaar waren het er maar maximaal 8. Deze toename zorgt voor extra druk op de afdeling. Samen met de overbevolking zorgt zij voor een vaak explosieve sfeer. Geïnterneerden kunnen vaak moeilijker omgaan met de vele prikkels, en dat leidt tot spanning en ruzies.

Tegenover deze toename van het aantal geïnterneerde vrouwen staat geen toename van het zorgpersoneel. Bovendien moet het PCBrugge **steeds meer problematische geïnterneerden** opnemen. Buiten de penitentiaire inrichtingen zijn er te weinig plaatsen om geïnterneerden op te vangen, en zodra ze te problematisch worden, worden ze naar de gevangenis (terug)gestuurd. Meer nog: enkele keren ging het om mensen die voordien in een Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC in Zelzate) verbleven maar daar omwille van hun zware problematiek niet langer welkom waren en dus teruggestuurd werden naar het PCBrugge. Dit laatste is moeilijk aanvaardbaar. Want het PCB heeft niet het gespecialiseerde personeel en materiaal-aanbod waar de FPC's wel over beschikken. En wat helpt het 'Zorghandboek' dat ex-patiënten van een FPC kunnen meekrijgen om hen in stresssituaties te helpen het hoofd boven water te houden, wanneer het personeel ontbreekt om de geïnterneerde daarbij te begeleiden?

Er is niet alleen een probleem met de geïnterneerden. Sinds het uitbreken van corona was er ook een **problematische stijging van het aantal (niet-geïnterneerde) mannen met een psychiatrische problematiek** (en mannen voor wie de interneringsprocedure nog liep). Van overal te lande werden zij naar het PCB geleid omdat het de enige gevangenis in Vlaanderen met een Medische boeg is. Zij worden hetzij opgenomen in de Zorgafdeling, hetzij verdeeld over de afdelingen.

De Commissie deelt ten volle de bezorgdheid van de directie over deze evoluties.

3.6 Strafcellen

In haar Jaarverslag 2021 bracht de Commissie verslag uit over het onderzoek dat een van haar werkgroepen in 2020 en 2021 voerde naar de strafcellen in de Brugse gevangenis. Maar de strafcellen blijven bijzondere aandacht van de Commissie noodzaken, al was het maar omdat een verblijf in zo'n cel heel traumatiserend kan zijn (zonder overigens bij te dragen tot de rehabilitatie van de betrokkene).

- De maandcommissarissen proberen bij hun wekelijkse rondgang langs de brievenbussen zoveel mogelijk ook **langs te gaan bij de strafcellen**. En tweemaal per jaar brengen leden van de werkgroep Strafcellen een meer gericht bezoek aan de strafcellen van de drie afdelingen. Er wordt algemeen vastgesteld dat de gedetineerden die er verblijven beter dan vroeger op de hoogte zijn van hun rechten, dat de beambten vertrouwd zijn met het bezoek van de Commissie van Toezicht, en dat er meestal vlot informatie wordt doorgegeven.

- In 2022 wekte met name de hoge **bezettingsgraad** van de strafcellen in de Afdeling Kortgestraften en beklagden (**Mannen 2**) bezorgdheid. Mannen 2 kent een groot verloop en een hoge overbevolking. Volgens cijfers van de directie verbleven er in 2022 in totaal 122

mannen in een strafcel. Naar we vermoeden wordt het register niet steeds bijgehouden, de werkelijke bezetting zal dus nog hoger liggen. Dit is een verontrustend cijfer.

De directie wijst zelf op het directe verband tussen deze hoge bezetting van de strafcellen en de overbevolking in Mannen 2. Want de overbevolking zorgt voor onrust en spanning, met als gevolg agressie, en dus een verblijf in de strafcel. Daarmee kan de rust en de orde dan wel hersteld zijn in de afdeling, maar de Commissie heeft wel een bezorgdheid naar het effect dat deze eenzame opsluiting hebben kan voor de gedetineerde. Uiteraard heeft de Commissie er begrip voor dat in sommige gevallen isolatie een noodzakelijke maatregel is, ter bescherming van de gedetineerden of ter bescherming van de medegedetineerden.

- Steeds meer gedetineerden blijken **op hun eigen vraag in de isolatiecel** te verblijven. Dit kan vreemd lijken, maar is dat wellicht niet, want een gevolg van de immer toenemende overbevolking in Mannen 2. De strafcel als vluchtplek...
- Zonder in staat te zijn diagnostische daden te verrichten, vermoeden we vaak dat de geïsoleerde gedetineerden **eerder psychische en of psychiatrische hulp behoeven**. Wellicht is de kans niet gering dat het verblijf in de straf- of isolatiecel deze toestand enkel problematischer maakt?
- In de afdelingen Vrouwen en Mannen 1 (langestrafte mannen) wordt bij de registratie het **verschil** gemaakt of het om een **verblijf in de strafcel dan wel in de veiligheidscel** betreft. Bij Mannen 2 vinden we dit onderscheid niet terug. Het is onze bezorgdheid of de persoon in kwestie dit onderscheid wel kent en hoe hij het beleeft. Het gaat tenslotte om dezelfde cel die zowel als straf- dan als veiligheidscel gebruikt wordt.
- De Commissie waardeert hoe er op de **Vrouwenafdeling** vanuit een **attitude van zorg** gewerkt wordt, waarbij een isolatie slechts een laatste optie is. Indien een verblijf op strafcel toch nodig is, gaat men er in gesprek en er ligt bij de strafcel een logboek klaar waar alle opmerkingen en observaties in genoteerd worden.
- De Commissie kan alleen maar de dringende hoop uitspreken dat het aantal gedetineerden die eenzame opsluiting opgelegd krijgen, **drastisch omlaag zal gaan**. Ons gevangeniswezen zou gebaat zijn met meer aandacht voor zorg en meer kansen voor bemiddeling in geval van conflict, zodat de strafcel alleen nog als ultiem middel ingeschakeld moet worden. De Commissie blijft ook hameren op de rampzalige rol die de overbevolking in de gevangenis speelt bij het vullen van de strafcellen.

3.7 Werk

- Naast de gedetineerden in Beperkte Detentie die overdag buitenshuis werken, kunnen we **twee types van werk** onderscheiden dat aangeboden wordt aan de gedetineerden in de gevangenis:
  - arbeid in verschillende werkplaatsen georganiseerd door Cellmade (smidse, schrijnwerkerij, assemblage,...)
  - en allerlei huishoudelijke taken.

Deze laatste functies worden door de inrichting zelf georganiseerd en opgevolgd. Ze worden dan ook toegekend als vertrouwensfuncties. Deze functies zijn heel divers: onderhoud, keuken, diender (fatik), tuin, wasserij, technische dienst, ...

- De **vergoeding** die de gedetineerden krijgen is **laag maar werd onlangs opgetrokken**. De laagste vergoeding bedraagt momenteel 1 euro per uur. Er wordt tevens een vergoeding voorzien (0,67 euro) bij staking. Het loon van de geïnterneerden (in het

zorgatelier) werd opgetrokken tot het niveau van de andere gedetineerden. De geïnterneerden hebben daarnaast ook recht op gratis televisie.

- Het redelijk ruim **aanbod van werk** blijkt echter **niet voldoende** te zijn om aan alle aanvragen van de gedetineerden te voldoen. Er zijn dus wachtlijsten voor tewerkstelling binnen de gevangenis. Zowel de Commissie van Toezicht als de Klachtencommissie krijgen geregeld grieven of klachten binnen over het afzetten van werk. 'Kleine' overtredingen tijdens de uitvoering van deze functies leiden snel tot het afnemen van deze functie en dus tot inkomstenderving voor de gedetineerde. De gedetineerde in kwestie kan na zo'n sanctie een nieuwe werkaanvraag indienen, maar hij belandt dan wel achteraan op de wachtlijst. Ook bij overplaatsing van de ene afdeling naar de andere verliest de gedetineerde zijn werk en dient hij zich dus opnieuw in te schrijven voor werk.
- De vele stakingsdagen in de gevangenis houden het risico in dat de gevangenisateliers hun deadlines niet halen. Dat maakt het moeilijker voor Cellmade, de regie die opdrachten voor gevangenisarbeid zoekt, om opdrachten binnen te halen.
- Werken tijdens detentie biedt structuur en verantwoordelijkheid, voorziet in een inkomen en creëert eigenwaarde. Een ruimer aanbod van arbeid aangeleverd door externe bedrijven of het produceren van eigen goederen (via Cellmade) is noodzakelijk om de kansen bij reclassering voor de gedetineerden te verruimen.

3.8 Psychosociale Dienst

Bij de Psychosociale Dienst (PSD) stelde de Commissie ernstige vertraging vast bij de behandeling van de dossiers en de opmaak van de verslagen die essentieel zijn bij o.a. de aanvragen tot vervroegde vrijlating bij de SURB, de vragen in functie van een eventueel elektronisch toezicht, e.d.

De directie is zich bewust van de problematiek. Deels heeft deze te maken met een groot personeelsverloop (zwangerschappen, mutaties, ziekte,..), waardoor het kan gebeuren dat een gedetineerde tot 3 of 4 PSD-begeleiders heeft. Deels spelen ook de grote overbevolking, die bij de PSD niet gecompenseerd wordt door extra personeel, en de veranderde wetgeving die de workload ernstig verzwaren, een rol.

Een gevolg is ook dat de PSD-medewerkers zich genoodzaakt zien zelf prioriteiten te bepalen: aanvragen waarbij vermoed mag worden dat ze weinig kans op een positief gevolg maken, worden niet prioritair behandeld. Er is wel sprake van inspanningen om de doorlooptijd te verkorten en de achterstand in te lopen.

3.9 Individuele detentieplannen

De Commissie stelt vast dat de doelstelling om tijdens een testfase in 2022 44 individuele detentieplannen op te maken niet gerealiseerd is. De directie wijt dit aan een combinatie van overbevolking in de gevangenis en een personeelstekort bij de Psychosociale Dienst en de directie. Op deze wijze blijft het artikel 38 van de Basiswet betreffende het Gevangeniswezen en rechtspositie van de gedetineerde, dat een geleidelijke implementatie vanaf september 2021 voorzag, voorlopig dode letter binnen het PCB.

Nochtans moet de opmaak van een individueel detentieplan een adequaat middel worden om de gedetineerde te ondersteunen bij zijn reïntegratie in de maatschappij. Het detentietraject kan een breed scala aan activiteiten en begeleidingen bevatten die de

gedetineerde in staat stelt om zowel een herstelgericht als remediërend traject te bewandelen.

Het individueel detentieplan is dan ook het resultaat van een grondig onderzoek naar de achtergrond en levenssituatie van de gedetineerde. Eigenlijk zou het al opgestart moeten worden van zodra de betrokkene in de gevangenis onthaald wordt.

Lange of korte gevangenisstraf, wel of geen uitzicht op een leven buiten de gevangensmuren: elke veroordeelde gevangene zou een overzicht moeten krijgen van zijn detentietraject. Mét duiding van eventuele opleidings- of begeleidingsprogramma's, arbeidsopties, vormingen, medische behandelingen én herstelgerichte activiteiten.

Het detentieplan is er niet alleen voor veroordeelde gedetineerden. De Basiswet stelt uitdrukkelijk dat het ook moet worden opgesteld voor geïnterneerden, rekening houdend met hun specifieke noden.

De PSD is de penhouder van de detentieplannen. Indien de gedetineerde echter weigert om een detentieplan af te sluiten, blijft de PSD inzetten op omkadering en begeleiding van de gedetineerde met het oog op de voorbereiding van zijn psycho-sociale reïntegratie en evalueert hij zijn reclasseringsvoorstellen.

3.10 Communicatie

Manklopende communicatie komt met 22 grieven op de vijfde plaats, 6,8 % is dat, bij het totale aantal grieven die de Commissie in 2022 te behandelen kreeg.

Een losse greep:

- verwarrende communicatie over de momenten waarop de verschillende kantines bedeed worden;
- niet of te laat reageren op ingediende rapportbriefjes;
- grief over verwarrende informatie;
- eenrichtingsverslagen als basis om beslissingen te nemen;
- tv werd verwijderd uit cel, maar gedetineerde krijgt van cipier geen info over contract om tv op cel te krijgen, en zit dus al een week zonder tv;
- kreeg geen correcte info over de regels om op de lijst geplaatst te worden om mis te kunnen bijwonen;
- krijgt geen antwoord op aanvragen UV
- ...

Dit spoort geheel en al met de eigen bevindingen van de Commissie: teveel ongenoegen binnen de gevangenis spruit voort uit communicatie die er niet is of te traag is of fout loopt. En heel wat grieven die op het eerste gezicht over heel andere kwesties gaan, blijken uiteindelijk veroorzaakt of minstens erger gemaakt door manke of ontbrekende communicatie. Op die manier is gebrekkige communicatie wellicht voor een heel wat hoger percentage van de gesignaleerde grieven (mee) verantwoordelijk dan de hierboven aangegeven 6,8 %.

Communicatie zou veel meer dan nu een voortdurend aandachtspunt moeten zijn op alle niveaus van het gevangenisleven en bij alle aspecten ervan. Dat gaat van rapportbriefjes die verloren (lijken te) gaan of niet beantwoord worden en tijdige info over aanpassingen van de bezoekenregeling, tot duidelijke regels voor de wachtlijsten voor werk, verstaanbare feedback over medische diagnoses en taalgebruik in de dagelijkse omgang met de gedetineerden die hen niet in hun waardigheid aantast. Zonder tijdige, correcte en verstaanbare informatievoorziening met medewerking van alle personeelsleden missen ook de beste

maatregelen hun effect. Dat een flink percentage gedetineerden anderstalig is, maakt deze uitdaging alleen maar complexer.

Het is uiteraard geen zwart-witverhaal. De Commissie erkent graag de vele inspanningen die wél gedaan worden, van instellingsbreed tot in de persoonlijke interacties tussen gedetineerde en personeelslid, om goed en waardig te communiceren. Zij waardeert ten eerste de inspanningen die het bewakingspersoneel dagdagelijks doet om vlot en positief te communiceren met gedetineerden.

En zij waardeert alle initiatieven die bedoeld zijn om bij te dragen tot betere communicatie. Maar tegelijk wil zij een pleidooi houden om te blijven werken aan de kwaliteit en de verdere verfijning ervan. Om maar een paar voor de hand liggende voorbeelden te geven: de werking van de Overlegorganen, het digitale infokanaal, de webpagina's met info voor familieleden en bezoekers, duidelijke info over alle do's en dont's in de gevangenis,... In haar Jaarverslag 2021 (zie pag. 22) ging de Commissie daar al dieper op in.

Als we het dan toch over communicatie hebben, mogen we de communicatie tussen gedetineerden onderling niet onvermeld laten. We signaleren in dat verband één grief die ons gesignaleerd werd. Gedetineerden protesteerden tegen de beslissing van de directie om de post tussen gedetineerden onderling weer gefrankeerd te laten verlopen. Desgevraagd antwoordde de directie dat het portloos maken van de post geleid had tot veel post van mannelijke gedetineerden aan geïnterneerde vrouwen, met alle gevolgen van dien.

3.11 Overlegorganen

De Commissie poogde ook in 2022 in de mate van het mogelijke de vergaderingen bij te wonen van het Overlegorgaan dat in elk van de drie afdelingen bestaat (zie ook paragraaf 1.2.5). Zij had ook een apart gesprek met enkele leden-gedetineerden van Mannen 1 over hun verblijf in de gevangenis. De vergaderingen vonden niet steeds plaats zoals gepland, soms werd een vergadering uitgesteld of afgelast.

Bij Mannen 1 worden telkens aparte vergaderingen georganiseerd naar gelang van het soort onderwerp: hetzij onderwerpen die de directie aanbelangen, hetzij overleg met de zaakvoerder, hetzij overleg over de bevoegdheden van de Vlaamse overheid (vorming, sport, cultuur, ontspanning,...). De meeste vergaderingen waren er met de directie (3), het overleg met de zaakvoerder (over catering, kantine en boekhouding) vond slechts eenmaal plaats, hoewel veel klachten of bezorgdheden van de gedetineerden met de zaakvoerder te maken hadden.

Voor de voornaamste onderwerpen die in de vergaderingen aan bod kwamen kan verwezen worden naar het hele hoofdstuk 3 (het Toezicht) van dit Jaarverslag. Hier beperken wij ons tot enkele vaststellingen van algemene aard.

- De problemen die de gedetineerden aan bod brengen zijn zeer divers van aard: van kantine-aanbod en -prijzen, doucheproblemen en muggenplaag tot de stakingen en het aanbod van tv-zenders...
- De wijze waarop het samenleven in de gevangenis besproken wordt, blijft ondanks de soms moeilijke omstandigheden constructief.
- Bij het overleg in de afdeling Vrouwen zijn altijd veel gedetineerden aanwezig. Bij Mannen 1 is dat veel minder het geval, daar blijkt het moeilijk om kandidaten te vinden voor het Overlegorgaan.

- Dit probleem stelt zich nog veel uitdrukkelijker bij Mannen 2, waar het Overlegorgaan geen enkele keer vergaderde in 2022. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de samenstelling van de afdeling Mannen 2, die bestaat uit kortgestraften en mannen in voorhechtenis. In tegenstelling tot Mannen 1 (langgestraften) biedt deze samenstelling weinig garanties voor continuïteit: telkens het Overlegorgaan bij Mannen 2 samengesteld raakte, werden leden ervan verschoven naar Mannen 1 of konden ze de gevangenis verlaten. En bij de laatste verkiezing waren er geen kandidaten.

- De Commissie noteerde dat de directie net voor de zomer aanmaande tot kalmte en rust, zodat er voor het personeel geen reden of aanleiding zou zijn om bepaalde activiteiten niet te laten doorgaan. Ondanks de rust tijdens de zomermaanden werden sommige 'zaal'momenten (opendeurmomenten in bepaalde secties) en sportactiviteiten geschrapt, blijkbaar zonder dat de directie hiervan op de hoogte was. Er werd toegezegd dat dit volgende zomer beter opgevolgd zou worden.

3.12 Stakingen

3.12.1 De feiten

In 2022 waren er in het PCBrugge 18 aangekondigde stakingsdagen:

maand	aantal stakingsdagen
januari	1
februari	1
maart	3
april	1
mei	2
juni	1
juli	0
augustus	0
september	1
oktober	1
november	3
december	4

Er werd 18 keer gedurende 24 uur gestaakt, telkens van 22 uur tot de volgende dag 22 uur. De beperkte duur van al deze stakingsacties heeft een reden. Aangezien de wetgeving inzake minimale dienstverlening pas gevolgen heeft wanneer een staking langer dan 24 uur duurt, kon bij geen enkele van deze syndicale acties overgegaan worden tot het opvorderen van personeel.

Er waren geen onaangekondigde stakingen.

Er waren wel 4 'kritieke incidenten', waarvan 2 leidden tot 'nachtregime', waarbij het personeel in de inrichting blijft maar de activiteiten voor de gedetineerden beperkt worden. De procedure 'kritiek incident' voorziet inderdaad de mogelijkheid tot dringende tijdelijke maatregelen om de rust in de inrichting te herstellen.

De stakingen worden in het PCB goed opgevolgd, de Commissie heeft geen cijfers maar vermoedt dat telkens een grote meerderheid van het bewakingspersoneel zich erbij aansluit - of (ziekte)verlof neemt. Volgens info bezorgd door de directie werd bij slechts één stakingsactie de minimumbezetting gehaald.

De redenen om het werk neer te leggen hadden zowel met landelijke stakingseisen (protest tegen de stijgende levensduurte - behoud van de koopkracht - overbevolking in de Belgische gevangenissen) als met instellingsspecifieke pijnpunten (opening van de Wouw-sectie, te hoog aantal geïnterneerde vrouwen) te maken. De Commissie noteert in dit verband dat die redenen om te staken elkaar ook kunnen tegenspreken: er werd gestaakt tegen de opening van de Wouw-sectie, terwijl die opening de overbevolking, het voorbije jaar ook al een reden om te staken, met 10 bedden zou doen verminderen...

3.12.2 De gevolgen

De Commissie moet vaststellen dat de impact van een staking groot is voor de gedetineerden en hun familie.

- Bij een ééndagsstaking, en zeker wanneer de minimumbezetting niet gehaald wordt, **gaan tal van activiteiten niet door:**

- › de bibliotheek;
- › het educatief centrum;
- › sport en culturele activiteiten;
- › vergaderingen van de overlegorganen;
- › de voorziene video-calls;
- › de gemeenschappelijke momenten in de zaal;
- › de kantinebedeling (waardoor volgens een grief van gedetineerden er vijf opeenvolgende weken geen verskantine werd georganiseerd);
- › douchen (moet in principe slechts tweemaal per week aangeboden worden, maar kan in normale omstandigheden dagelijks georganiseerd worden);
- › de wandeling vindt slechts plaats als de minimumbezetting gehaald wordt;
- › bezoek;
- › het kinderbezoek dat normaal op woensdag plaatsheeft, kan die dag niet doorgaan en kan evenmin verplaatst worden naar een andere dag in de week omdat er dan school is. (Op zaterdag mogen kinderen met het gewoon bezoek meekomen.)
- › ...

Daarnaast lopen heel wat activiteiten **minstens hinder op of kunnen ze niet verzekerd worden:**

- › het overbrengen naar de correctionele zittingen in de rechtbanken;
- › advocaten kunnen gezien worden op de afdeling of via interfonie als men het als te gevaarlijk inschat om de gedetineerde uit te halen;
- › de medische consultaties zijn niet gegarandeerd; huisartsen moeten in principe komen, maar sommige huisartsen komen bij staking niet opdagen.
- › ...

18 stakingsdagen staan voor 5% van het aantal kalenderdagen in 2022. De Commissie kan niet anders dan vaststellen dat gedurende een substantieel deel van het jaar de basisrechten van de gedetineerden niet gerespecteerd werden. De gevolgen van de stakingen beperkten zich overigens niet tot die 18 dagen: het wegvallen van kinderbezoek weegt veel langer door dan alleen die ene dag, en zeer zeker als er vaak op woensdag gestaakt wordt... En het zijn

niet alleen de gedetineerden die erdoor getroffen worden, evengoed hun kinderen en familieleden. Bovendien is het voor de gevangenis als organisatie heel lastig en schrijnend dat de werking in bepaalde periodes weken na elkaar onderbroken werd door een staking of andere syndicale actie.

De conclusie is duidelijk: de **wet op de minimale dienstverlening**, die erop gericht was grondrechten van de gedetineerden te vrijwaren, schiet door de praktijk van de ééndagsstakingen waar de vakbonden hun toevlucht toe genomen hebben, zijn doel helemaal voorbij. Het Belgische gevangenisbeleid moet zich hier dringend over bezinnen.

Voor de Brugse Commissie zijn de veelvuldige stakingen in de Brugse gevangenis een majeur probleem wat de bejegening van de gedetineerden betreft. Zij verwelkomt dan ook de beslissing van de CTRG om de stakingen en de gevolgen ervan uit te kiezen tot transversaal onderwerp voor de jaarverslagen 2023 van alle Belgische Commissies van Toezicht.

3.13 Racisme, discriminatie en pestgedrag

Van het totale aantal door de Commissie geregistreerde grieven maken de grieven die verband houden met racisme, discriminatie en pestgedrag samen 7 procent uit, ze komen daarmee op de vierde plaats. Dat percentage verschilt niet significant ten opzichte van dat vorig jaar (6%).

We geven enkele voorbeelden van grieven in deze categorie:

- had ongestoord bezoek toegezegd gekregen. Hij deed navraag of hij nog op wandeling kon. Hij werd niet opgeroepen voor het ongestoord bezoek. Er werd hem gemeld "geen ongestoord bezoek, maar wel tafelbezoek mogelijk". Ondertussen was zijn bezoek betrokken zonder dat ze elkaar gezien hadden. Zou te horen gekregen hebben dat zijn vriendin hem niet wilde zien. Zijn vriendin zou te horen gekregen hebben dat hij haar niet wilde zien;
- pesterijen en weigering van beambte om lessen te volgen omwille van rolstoel;
- geen werk; zit hier een jaar; voelt zich gediscrimineerd als mindervalide;
- cipier heeft water op hem en zijn celgenoot gegoooid;
- naaktfouille: geen handdoek, geen brief, voyeurisme;
- 2 tot 3 maal per week worden gedetineerden gewekt door roepende chefs "comme si nous étions des animaux" gewekt. Ook andere pesterijen;
- wordt geviseerd en geprovoceerd tijdens bezoek;
- verbaal en fysiek agressief aangepakt door personeel. Homofobie;
- wordt achteruitgezet op rangorde voor werk in werkplaats.

De directie belijdt een nultolerantie voor alles wat met racisme, discriminatie en pestgedrag te maken heeft. Toch zien we geen merkbaar verschil tegenover 2021 inzake het aantal grieven. Te vaak blijven de klachten gaan over enkele cipiërs die in de fout blijven gaan en niet doorhebben dat ook gedetineerden grondrechten hebben. Doordat het meestal om woord tegen woord gaat, vallen deze grieven moeilijk of zelfs onmogelijk te onderzoeken, laat staan te bewijzen, ook niet met camerabeelden.

De Commissie herhaalt de oproep van haar vorige Jaarverslag om voor het geheel van het Belgische gevangeniswezen meer doortastend werk te maken van een slagkrachtig personeelsbeleid. Een personeelsbeleid met duidelijke evaluatiecriteria, gedegen opleiding, functioneringsgesprekken die meer zijn dan een verplicht nummertje, individueel opleidings- en bijscholingsplan en evaluatiegesprekken die tot ernstige consequenties kunnen leiden.

3.14 Huishoudelijk reglement

De Commissie formuleerde in haar Jaarverslag 2021 de snelle goedkeuring van het Huishoudelijk Reglement als een aanbeveling voor de federale minister van Justitie. Zij schreef toen: " De Commissie stelt vast dat het allang opgemaakte nieuw Huishoudelijk Reglement niet goedgekeurd en door de minister van Justitie ondertekend raakt. Elke dag dat het Reglement nog niet ondertekend is en dus ook niet in voege kan treden is een dag van rechtsonzekerheid in de gevangenis. Want ondertussen wijzigden de leefomstandigheden in de gevangenis, maar ontbreekt binnen de gevangenis wel het nieuw regelgevend kader om op een correcte wijze met die gewijzigde omstandigheden om te gaan. Dat schept onzekerheid voor alle betrokkenen, en dus ook conflicten. De Commissie ervaart helderheid over de regels binnen de instelling als een belangrijk aandachts- en pijnpunt. Daarom dringt zij aan op zeer spoedige ondertekening van het Huishoudelijk Reglement voor het PCBbrugge, zodat het zonder verwijl in werking kan treden."

De Voorzitter van de Commissie richtte op 25/1/2022 een mail aan de federale minister van Justitie met de vraag om dringend te willen overgaan tot de ondertekening van het ontwerp van Huishoudelijk Reglement dat door de administratie van Justitie aan de minister overgemaakt was.

De Commissie ontving geen antwoord op deze mailvraag. En zij moest vaststellen dat het Huishoudelijk Reglement begin 2023, een jaar later dus, nog steeds niet ondertekend en dus nog niet van kracht was.

De Commissie ervaart dit als onbehoorlijk bestuur.

De Brugse gevangenis, haar 830 bewoners en haar meer dan 500 personeelsleden moesten het hele voorbije jaar werken onder een regime dat ondertussen grotendeels door de feiten voorbijgestoken was. Verwachten dat gedetineerden zich aan regels houden terwijl iedereen weet dat die regelgeving deels niet meer strookt - niet meer kán stroken - met de feiten is niet ernstig.

3.15 Vlaamse bevoegdheden in het PCB: vorming, sport, cultuur,...

Het ruim en waardevol aanbod vanuit de Vlaamse Gemeenschap kon na de beperkingen tijdens de covidperiode weer worden georganiseerd in de gevangenis. Bij zoverre dat soms zelfs niet voldoende lokalen ter beschikking waren.

Vermeldenswaard is o.a. de inzet ten aanzien van de doelgroep LGBT+, met de bedoeling na te gaan hoe van het PCB een meer LGBT+ vriendelijke omgeving te maken. Daartoe worden inspanningen gedaan middels vorming en sensibilisering naar gedetineerden en personeel.

Er dient op gewezen dat de betoelaging vanuit de Vlaamse overheid niet meer in verhouding is tot de ernstig gestegen populatie in het PCB. Daardoor dreigt het aanbod niet toereikend te worden.

4 De medische zorg

Het Penitentiair Complex Brugge is de enige gevangenis in Vlaanderen met een eigen Medische boeg. Daarom ruime aandacht in dit Jaarverslag voor de medische zorg in het PCB. De arts die deel uitmaakt van de Commissie zet volgende elementen op een rijtje.

4.1 Behandeling van grieven

- Elke door een gedetineerde gesignaleerde grief inzake medische zorg werd door de arts-commissielid behandeld en beantwoord. Hij volgde ook alle problemen van medische aard op die de maandcommissarissen hem signaleerden.
- Elke grief werd geobjectiveerd door de arts samen met de hoofdverantwoordelijke of de adjunct-verantwoordelijke van de Medische dienst. Dit noodzaakte zo goed als wekelijks overleg, dat veelal resulteerde in een oplossing.
- Alle grieven van gedetineerden werden beantwoord, ook als zij onterecht waren.
- Waar nodig werd in gesprek gegaan met de gedetineerden. Meerdere van die gesprekken werden gevoerd in het bijzijn van een verantwoordelijke van de Medische dienst en altijd in bijzijn van een tweede lid van de Commissie met ervaring in de medische zorg.

4.2 Aantal grieven van medische aard

- Op een totaal van 330 grieven waren er 84 van medische aard. (1 gedetineerde schreef weliswaar op één en dezelfde dag 7 brieven over hetzelfde item.). Diverse brieven van gedetineerden behandelden meerdere medische klachten.
- Grieven gerelateerd aan het corona-beleid of de corona-maatregelen werden niet door de commissie-arts opgenomen, aangezien zij niet zozeer medisch van aard waren maar eerder verband hielden met het gevangenisbeleid.
- 10 grieven bleken onterecht, wat beduidend minder was dan in 2021. Bleek een grief volledig onterecht, dan werd de klager daar ook op gewezen.

4.3 Belangrijkste problemen of pijnpunten

- *Gebrek aan tijdige zorg met oplopende wachttijden, vooral op orthopedie*
  - o Het was pijnlijk meermaals te moeten vernemen dat raadplegingen zonder enige vorm van informatie aan de gedetineerde werden uitgesteld. Dit werd ook indirect bevestigd door de (hoofd-)verantwoordelijken van de Medische dienst.
  - o De commissie-arts contacteerde, mede op vraag van de hoofdverantwoordelijke van de Medische dienst, zowel per mail als per telefoon de hoofddarts van de Medische dienst werkzaam in het AZ Sint-Jan. Ook het diensthoofd orthopedie werd ingelicht.
  - o De communicatie met de gedetineerde patiënt is een dringend werkpunt!
- *Gebrek aan tijdige zorg met oplopende wachttijden bij de tandartsen*

- *7 grieven over niet-correcte medicatiebedeling*
  - o We noteerden: het toedienen van de verkeerde dosis, het niet tijdig toedienen van medicatie (antibiotica, hormonale behandeling), een verkeerde afspraak omtrent insuline, alsook het 'verdwijnen' van medicatie (i.c. Lyrica).
  - o We vragen:
    - bijzondere aandacht bij de medicatiebedeling: de regel van de '5 juisten' (juiste medicijn, juiste cliënt, juist tijdstip, juiste toedieningswijze, juiste dosis) moet steeds worden gerespecteerd.
    - het stopzetten van medicatiebedeling door niet-verpleegkundigen: deze acte laten uitvoeren door een beambte is niet wettelijk.
    - het aanspreken van de aanleverende firma (apotheek): ook hier geldt juistheid van medicatie en tijdig aanleveren van medicatie. Een jaarlijkse evaluatie van hun diensten is aangewezen.

- *Er is nog steeds geen uniform beleid inzake benzodiazepines*
  - o Deze klacht wordt geformuleerd én door de gedetineerden, én door de zorgverstrekkers waaronder een huisarts van het PCB.
  - o De klachten betreffen vooral het beleid van en/of de samenwerking met één psychiater.
  - o Het is bedroevend dat een (afbouw)therapie ingesteld door een huisarts of zelfs een psychiater binnen de week wordt gewijzigd door een andere psychiater, en dit zonder enige vorm van onderling overleg.
  - o De medicatie-switch (wat veelal gebeurt bij inname van benzodiazepines) gebeurt dikwijls zonder enig gesprek van de psychiater met de gedetineerde.
  - o Dit werd reeds uitdrukkelijk vermeld in het Jaarverslag 2021, en wij herhalen de aanbevelingen van vorig jaar:
    - Uniforme toepassing van het beleid omtrent de benzodiazepines, en dit conform de nationale richtlijnen.
    - Bij substitutie of schrappen van medicatie is uitleg door de arts of de psychiater noodzakelijk.
  - o Een nieuwe aanbeveling is de uitdrukkelijke vraag naar multidisciplinaire samenwerking tussen de artsen onderling, in casu omtrent het benzodiazepinesbeleid.

- *Er is gebrek aan informatie verstrekt door de arts aan de gedetineerde.*
  - o Zoals in 2020-2021 stellen we opnieuw vast dat diverse klachten dikwijls het gevolg zijn van een (structurele) gebrek aan communicatie.
  - o De communicatie moet tijdig gebeuren, én in begrijpelijke taal.
  - o De communicatie betreft voornamelijk:
    - de resultaten van uitgevoerde technische onderzoeken;
    - het therapieplan;
    - de voorgeschreven medicatie (inclusief de substitutie en schrapping van medicatie);
    - de planning van (vervolg)afspraken.

- Deze communicatie is de verantwoordelijkheid en opdracht van de betrokken medici, niét van de commissie-arts.
- *Er is gebrek aan informatie door enkele tandartsen aan de gedetineerde.*
  - Omtrent de tandheelkundige zorg noteren we verscheidene keren onvoldoende informatie over de therapiemogelijkheden en over de kostprijs (prothese, implantaten, ...). Wij vragen de tandartsen hieraan bijzondere aandacht te geven.
- *Er waren 12 klachten omtrent de attitude en/of zorgverlening van één bepaalde huisarts.*
  - Dit werd gemeld aan de directie, die de betrokken arts heeft aangesproken.
  - Daarnaast werd de verantwoordelijke huisarts van de gevangenis gevraagd om de betrokken collega aan te spreken.

4.4 Door de huisartsen in het PCB geleverde zorg

- Wij voelen aan dat de medische zorg geleverd door de huisartsen van het PCB niet comfortabel is, noch voor de huisartsen zelf, noch voor de gedetineerden. We kunnen alleen herhalen wat wij reeds schreven in het Jaarverslag 2021: "Een veelheid aan afspraken moet in een beperkt tijdsbestek worden afgewerkt. Wij vrezen dat dit aanleiding geeft tot grieven van symptomatische behandeling zonder klinisch nazicht, *one-minute* consultaties, onvoldoende informatie omtrent planning, enz.. De structurele onderfinanciering van deze medische handelingen is voelbaar tot op de werkvloer".
- Zie ook hierboven onder 4.3: 12 klachten over een individuele huisarts.

4.5 Door artsen-specialisten van het AZ Sint-Jan in het PCB geleverde zorg

- De door de artsen van het AZ Sint-Jan verstrekte medische zorg is zeer performant, zowel op diagnostisch als op therapeutisch vlak.
- Het oplopen van wachttijden (vooral op orthopedie) en het uitstellen van consultaties zonder enige vorm van communicatie aan de gedetineerden zijn belangrijke werkpunten.

4.6 Verouderen in de gevangenis

- De Medische boeg is niet de plaats waar hoogbejaarden opgevangen dienen te worden. In maart 2022 stellen wij vast dat er 5 hoogbejaarden, waarvan de meesten dement, verbleven op de Medische dienst: een 100-jarige, een 99-jarige en nog drie gedetineerden boven de 80 jaar. Is de Medische boeg wel de aangewezen plaats voor opvang van bejaarden met dementie? Een dementiebeleid is dringend nodig.
- Wij juichen de opening van een 'Wouw' (waardig ouder worden) sectie toe als eerste belangrijke stap in de goede richting. Maar deze afdeling is bedoeld voor zelfredzame ouderen. De reeds vermelde 5 hoogbejaarden die op de Medische dienst verbleven, zaten daar niet op hun plaats, én ze zullen ook niet kunnen verblijven in de Wouw-sectie omdat die

bedoeld is voor bewoners die nog zelfredzaam zijn. De directie onderkent het probleem en heeft hieromtrent overleg gevraagd met het hoofdbestuur.

- Zie in dit verband ook paragraaf 3.4.

4.7 Continuïteit van de medische zorg tijdens stakingen

- Enkele klachten en gesprekken met de Directie en de verantwoordelijken van de Medische dienst leerden dat het organiseren van medische zorg en meer nog van de gespecialiseerde zorg in het AZ St Jan geen evidentie is op stakingsdagen. Dit wordt een belangrijk aandachtspunt voor 2023.

4.8 Oprichting van een werkgroep 'medische zorg' binnen de Commissie

- Binnen de Commissie werd overgegaan tot de oprichting van een werkgroep Medische zorg. Hij bestaat uit de commissie-arts en de twee verpleegkundigen die deel uitmaken van de Commissie.
- Deze werkgroep organiseerde een uitgebreid overleg met de hoofdverantwoordelijke van de Medische dienst (verslag zie paragraaf 4.9), een uitgebreide audit van de Medische boeg, aansluitend op klachten over de hygiëne daar (verslag in paragraaf 4.10), en een audit van de sectie 32b, na klachten van personeelsleden daar (verslag in paragraaf 4.11).

4.9 Samenwerking met Directie en hoofdverantwoordelijke van de Medische dienst

- De samenwerking met de directie is constructief. Tijdens de maandvergadering kon de arts medisch gerelateerde vragen voorleggen aan de directie, en waar mogelijk antwoordde de directie of vroeg zij de nodige informatie op.
- Ook de communicatie met de hoofdverantwoordelijke van de Medische dienst en de adjunct liep vlot, met transparante samenwerking en onderling vertrouwen. Er was zo goed als wekelijks overleg (veelal telefonisch) om de nieuwe grieven te bespreken. Bij terechte klachten werd in samenspraak gezocht naar de meest haalbare oplossing in het belang van de gedetineerde.
- Er was een goede coöperatie tijdens het uitvoeren van de audit van de Medische dienst, zie hieronder paragraaf 4.10.

4.10 Audit van de Medische dienst

- *Consultatie-afdeling*: net en comfortabel, de infrastructuur is OK.
- *Operatiekwartier*: wordt, in toepassing van de Kwaliteitswet, sinds een jaar niet meer gebruikt voor ingrepen onder algemene of locoregionale narcose. Dit vormt een toenemende belasting voor de gedetineerden, maar evengoed voor de gevangenisdiensten, die bewaking van de gedetineerden moeten voorzien in het AZ St Jan.
- *Hospitalisatie-afdeling*: zeer storende geurhinder (deels opgelost met aroma-toestellen), valrisico t.g.v. elektrische kabels op de vloer, rampzalig gebrek aan ventilatie, erbarmlijke vloerbekleding, vuile celwanden, niet-opgemaakte bedden, groot gebrek aan

sanitaire inrichting, gebrek aan privacy op de ziekenkamers, verpleegkundigen in gewone kledij die enkel te zien zijn aan hun computer maar niet in de gang of in de ziekenkamers.

- **Aanbevelingen voor de hospitalisatie-afdeling:**

- Een grondige opfrissing is dringend nodig: nieuwe vloerbedekking, muren opnieuw verven, aangepast meubilair, ...
- Er is meer effectieve aanwezigheid van de verantwoordelijken gewenst op de werkvloer. Een dagelijks/wekelijks overleg is dringend noodzakelijk.
- Er is dringend nood aan verpleegplannen.
- Het invoeren van een kwaliteitsdenken en -cultuur is zeer dringend. Dit vergt ondermeer:
  - het opschalen en plannen van verplichte bijscholingen;
  - het invoeren van evaluatie van de verpleegkundige;
  - het opmaken en naleven van protocols, waaronder een fixatieprotocol.
- Er is nood aan de opmaak van het functieprofiel van de verpleegkundigen waarbij de verpleegkundige taken moeten worden uitgevoerd door de verpleegkundigen en niet door de fatik of door de gedetineerde zelf. Het delegeren van deze taken (bijv. opmaak bedden) en rekenen op de 'zelfredzaamheid' van gedetineerden klinkt edel maar komt over als een 'doekje voor het bloeden'.
- Het aantal overuren van de verpleging (totaal 500 uren) staat in schril contrast met de vastgestelde activiteit op de werkvloer en met de taken gedelegeerd naar de fatik én naar de gedetineerde zelf.

4.11 Audit van de sectie 32b - of het probleem van de chronisch zorgbehoevende of de gedetineerde in herstelfase

- Sectie 32b is een gemengde sectie waar enerzijds 10 bedden voorzien zijn voor herstellende zieken die geen acute zorg meer nodig hebben en waar anderzijds ook gewone gevangeniszellen aanwezig zijn.
- Leden van de Commissie werden door enkele penitentiair beambten uitgenodigd voor een bezoek aan de sectie. De aanleiding was een chronisch 'conflict' tussen enerzijds de beambten van sectie 32b en anderzijds de medische dienst omtrent de onderlinge taakverdeling betreffende de zorg voor chronisch zieke gedetineerden of gedetineerden in herstelfase.
- Een audit werd uitgevoerd op 01/08/2022 en hierbij was het voor de Commissie duidelijk dat
  - de sectie 32b geen menswaardige oplossing is voor een aantal gedetineerden met een chronisch ziektebeeld of in revalidatie;
  - voor deze gedetineerden moet voorzien worden in een structurele oplossing zowel inzake human resources als logistiek en medische en paramedische (na)zorg.
- Een rapport werd op 18/08/2022 overgemaakt aan de DGZG in Brussel en aan de CTRG met de vraag naar dringend overleg teneinde in consensus een oplossing te zoeken

in het belang van zowel de gedetineerden als de medewerkers. Zonder exhaustief te willen zijn haalde de Commissie drie elementen ter bespreking aan:

- Er is in die sectie geen aanwezigheid van medisch personeel. De verpleegkundige komt enkel langs op afroep. Daarnaast is er geen huisarts die dagelijks de sectie bezoekt.
  - De infrastructuur is onaangepast, een ziekenhuisbed met zelfoprichter kan er niet of amper geplaatst worden.
  - In de sectie 32 worden de bewoners geacht zelfredzaam te zijn, zij moeten dus zelf hun cel kunnen schoonmaken en de hygiëne ervan bewaren, wat voor een aantal patiënten met een chronische problematiek onmogelijk is.
- Een tweede audit werd uitgevoerd op 25/10/2022 met inspectie van een aantal cellen, een gesprek met de hoofdverpleegkundige van de Medische dienst, een gesprek met beambten, met de fatik alsook met alle 10 opgenomen gedetineerden: **de toestand is niet veranderd.**
- De Commissie verzoekt de betrokken verantwoordelijken bij het gevangeniswezen om niet alleen kennis te nemen van dit probleem, maar al het mogelijke te doen voor een **dringende en geloofwaardige oplossing voor de chronisch zorgbehoevende gedetineerde of gedetineerde in herstelfase.**

4.12 Ter herinnering: aanbevelingen van de vorige Jaarverslagen

- We herinneren ten slotte aan een aantal aanbevelingen die wij formuleerden in onze Jaarverslag 2020 en 2021 en waarop tot op heden geen antwoord kwam of actie volgde:
- Een volwaardig en vlot toegankelijk medisch dossier ter vervanging van Epicure: de traagheid van het openen van het digitaal medisch dossier belet het gebruik en vlot invullen van het medisch dossier.
  - Aanwerving van een dieetkundige in de gevangenis van Brugge - zie ook paragraaf 3.2.
  - Opmaak van een nationaal protocol omtrent fixatie van gedetineerden in de gevangenis.
  - Evaluatie van het protocol inzake handboeien gebruikt bij verplaatsing van een zwaar zieke gedetineerde en tijdens de behandeling in het ziekenhuis.

5 Het beklagrecht

5.1 Samenstelling van de Klachtencommissie

De Klachtencommissie Brugge bestaat uit 3 leden van de Commissie van Toezicht Brugge. Haar samenstelling veranderde niet in 2022. Eind 2022 bestond zij uit:

Kasper Blomme, voorzitter
Marc Berkers
Martine Valcke

Daarnaast kan een beroep gedaan worden op plaatsvervangende leden, bijv. bij ziekte van een lid. Zo werd Martine Valcke gedurende een aantal weken vervangen door Kaat Lewyllie.

De leden worden steeds bijgestaan door de juristen Joyce Windey en Ruben Villain van de CTRG.

5.2 Werking van de Klachtencommissie

Vanaf 1 oktober 2020 kunnen gedetineerden een formele klacht indienen tegen een beslissing van de gevangenisdirecteur. Als onpartijdig en onafhankelijk rechtscollege behandelt de Klachtencommissie de klachten van de gedetineerden. De gedetineerde kan een klacht indienen tegen elke beslissing die ten aanzien van haar/hem genomen wordt door de gevangenisdirecteur of in diens naam. De afwezigheid van een beslissing of de weigering om te beslissen kan ook het voorwerp uitmaken van een klacht. De meeste klachten gingen tot nu toe over de beslissing van de directie tot het opleggen van een tuchtsanctie en veiligheidsmaatregel. In mindere mate werd ook geprotesteerd tegen het weigeren van bezoek en het afzetten van werk.

Zoals vermeld in het Jaarverslag 2021 moeten in principe de klachten worden ingediend uiterlijk 7 dagen nadat de gedetineerde de beslissing van de directeur heeft ontvangen. Er kan een uitzondering worden gemaakt, bijv. bij niet-betekening van de beslissing, staking van het personeel, enz. In sommige gevallen werd een klacht onontvankelijk verklaard omdat de gedetineerde pas na enkele maanden zijn klacht had ingediend.

5.2.1 Behandeling van klachten

Net zoals vorig jaar heeft de Klachtencommissie geen enkele klacht doorgestuurd naar de maandcommissaris met het oog op formele bemiddeling. Dergelijke vorm van klachtafhandeling kan pas plaatsvinden als de directie zich er niet uitdrukkelijk tegen verzet. Tot op heden heeft de directie nooit aangegeven bemiddeling als mogelijke optie te zien, hoewel zij zich er ook niet tegen verzette. Gezien formele bemiddeling uitgaat van een aantal voorwaarden, waaronder gelijkwaardigheid tussen de partijen, erkenning van verantwoordelijkheid, enz., is het niet eenvoudig om dit in de setting van een gevangenis mogelijk te maken. De Klachtencommissie streeft ernaar om dat naar de toekomst toe als alternatieve vorm van klachtafhandeling verder uit te bouwen en actief voor te stellen.

De Klachtencommissie kan ook een hoorzitting organiseren binnen de gevangenis indien zij dat nodig acht. Tijdens deze hoorzitting kan verduidelijking gevraagd worden aan zowel de partij van de gedetineerde als aan de partij van de directie. Binnen het Penitentiair Complex Brugge werd afgesproken om tweewekelijks de mogelijkheid te voorzien om dergelijke

hoorzitting te kunnen organiseren. In 30 van de 207 ontvangen klachtendossiers in 2022 is de Klachtencommissie overgegaan tot het organiseren van een hoorzitting. Dit doet ons er ook bij stilstaan dat we dit ook doen als vorm van informele vorm van bemiddeling. De gedetineerde en directie worden dan immers op gelijke manier behandeld en aangesproken. Vaak komt er een soort van wederzijds begrip wanneer wordt verduidelijkt waarom die maatregel werd genomen en waarom dat gedrag werd gesteld.

5.2.2 Uitspraak door de Klachtencommissie

De reglementering schrijft voor dat de Klachtencommissie een beslissing zal nemen binnen twee weken na de ontvangst van de klacht. In 2022 werd deze termijn zelden gerespecteerd. Het is niet eenvoudig om binnen dergelijke tijdsplannen de directie de tijd te geven haar verweer te bezorgen, een hoorzitting in te plannen om beide partijen te horen en een uitgeschreven en volledig gemotiveerde beslissing te bekomen.

Bovendien kampte de gevangenis in 2022 met een nog grotere overbevolking dan in 2021 waardoor de directie met dezelfde mensen binnen haar team, meer verweren moest bezorgen.

De genomen beslissingen worden nadien betekend aan de gedetineerde en directie. Ook wanneer een klacht ongegrond is of onontvankelijk, maakt de Klachtencommissie steeds een schriftelijke beslissing op die aan de gedetineerde wordt betekend.

5.3 Cijfermatig overzicht van de klachtendossiers

	aantal
aantal ontvangen klachtendossiers	207
aantal genomen beslissingen	184 (waarvan 36 over klachtendossiers die al ingediend werden in 2021)
aantal klachtafstanden	15 (cijfer inbegrepen in het aantal genomen beslissingen, waarvan 6 m.b.t. klachten van 2021 en 9 m.b.t. klachten ontvangen in 2022)
aantal klachten dat voor bemiddeling naar de CvT is doorverwezen	0
aantal hoorzittingen van de KC	in 30 van de 207 ontvangen klachtendossiers is de Klachtencommissie overgegaan tot het organiseren van een hoorzitting
aantal beslissingen door alleenzetelend rechter (zonder zitting)	0
einduitspraken:	
onontvankelijk	76
gegrond	36 (waarvan 4 met tegemoetkoming)
ongegrond	29
deels onontvankelijk, deels gegrond	6 (waarvan 1 met tegemoetkoming)
deels onontvankelijk, deels ongegrond	10
deels ongegrond, deels gegrond	8 (waarvan 1 met tegemoetkoming)
deels onontvankelijk, deels ongegrond en deels gegrond	4 (waarvan 3 met tegemoetkoming)

beroep	er werd beroep aangetekend tegen 7 beslissingen van de Klachtencommissie
schorsing	de voorzitter van de KC besloot 2 maal de tenuitvoerlegging van een beslissing van de directeur te schorsen in afwachting van een uitspraak ten gronde in het dossier

5.4 Aandachtspunten en aanbevelingen

Nadat het Jaarverslag van 2021 voor het eerst een volledig jaar besloeg waarin de Klachtencommissie van Brugge actief was, is het jaar 2022 waar dit verslag over gaat, het eerste jaar waarin tendensen en verschilpunten kunnen worden opgemerkt. De bevindingen kunnen dus voor het eerst in perspectief geplaatst worden met het voorgaande jaar.

Net zoals vorig jaar gaan de klachten in hoofdzaak over tuchtbeslissingen. Gedetineerden zijn het hierin vaak oneens met de directie en menen dat ze ten onrechte werden gestraft. Wanneer we deze klachten verder analyseren, valt ons - opnieuw - op dat de motivering van de directie vaak niet coherent en/of afdoende is om te komen tot haar (tucht)beslissing. Vaakt wordt er gebruik gemaakt van 'standaardzinnen' die per definitie niet specifiek de toewijsbaarheid van de feiten linkt aan de beweerde inbreuk. Net zoals vorig jaar gaat de Klachtencommissie hierbij vaak beide partijen horen via een hoorzitting. Zo wordt meteen duidelijkheid geschapen over wat er precies is gebeurd en waarom/waartegen de sanctie werd opgelegd door de directie. Niettegenstaande de gecreëerde duidelijkheid, is de Klachtencommissie erg streng in de motiveringsvereiste, zeker wat beslissingen tot naaktfouilles betreft. Ook in 2022 is het af en toe gebeurd dat de directie toegaf dat ze foutief heeft geoordeeld of kwam het voor dat de gedetineerde kon berusten in zijn of haar sanctie.

Opnieuw kunnen we stellen dat de directie van de Brugse gevangenis een open en constructieve houding toont ten aanzien van de Klachtencommissie. Steeds werden de hoorzittingen stipt opgevolgd door een lid van de directie. Ook wordt op de zitting steeds een constructieve dialoog onderhouden.

Wat wel beter kan, is de tijdige bezorging van de verweren. Naar het einde van het jaar toe werden vaak herinneringen gestuurd opdat de directie tijdig haar verweer zou bezorgen voor de hoorzitting.

Procedureel gezien lijken de betwiste beslissingen van de directie vaak correct te zijn. Al is dat niet altijd het geval. Zo wordt een Voorlopige Maatregel, opgelegd in het kader van een tuchtprocedure, vaak niet correct afgesloten met een tuchtrechtelijke hoorzitting. Ook komt het nog steeds voor dat het de Klachtencommissie niet duidelijk is wie juist welke beslissingen heeft genomen. In het kader van het opleggen van maatregelen (orde en veiligheid, maar ook tucht) is dit echter wel belangrijk. Dit kwam ook aan bod in de Jaarverslagen 2020 en 2021.

In aanloop naar een tuchtsanctie is het belangrijk dat de gedetineerde voldoende tegenspraak kan voeren op de aangehaalde elementen. Wanneer er bijvoorbeeld wordt verwezen naar getuigen, wordt niet altijd de identiteit vermeld of een woordelijke weergave van hun getuigenis. Hierdoor wordt het recht op tegenspraak geschonden. Ook de Klachtencommissie kan die getuigen dan niet om verduidelijking vragen of nagaan of de getuigenis kon bijdragen tot de genomen beslissing.

Het komt opnieuw voor dat gedetineerden in hun klacht vragen om "de beelden", de camerabeelden dus, te bekijken, zodat we kunnen nagaan wat er juist gebeurd is. Het is belangrijk hierbij op te merken dat er geen geluid wordt gecapteerd. Wanneer de directie in haar beslissing refereert aan de bewakingsbeelden, moeten deze beelden ook getoond

worden aan de gedetineerde, anders kan hij of zij hier geen tegenspraak op bieden. Dat impliceert dan ook dat deze beelden voor voldoende lange termijn moeten worden bijgehouden, zodat ook de Klachtencommissie diezelfde beelden kan bekijken. Wanneer de directie in haar beslissing niet verwijst naar bewakingsbeelden, is dat niet noodzakelijk. Het is niet duidelijk of deze beelden vaak gebruikt worden, hoe deze worden opgeslagen en hoe lang ze raadpleegbaar zijn. Het valt de Klachtencommissie op dat indien de beelden wel worden gebruikt, deze niet voor tegenspraak worden voorgelegd aan de gedetineerde, wat dus een grove inbreuk op deze tegenspraak is.

De discretionaire beoordelingsmarge van de directie met betrekking tot het opleggen van veiligheids- en tuchtbeslissingen werd net als het voorgaande jaar meestal zorgvuldig afgewogen. De directie houdt vaak rekening met de context en kijkt ook naar de draagwijdte van haar beslissingen. Zo is bijvoorbeeld één week ATV (afzondering in de toegewezen verblijfsruimte) een zeer zware sanctie. Daarom mildert de directie vaak deze sanctie door bepaalde uitzonderingen toe te kennen, zoals bijvoorbeeld telefonie.

Tot op heden ontbreekt nog steeds een eenduidig intern reglement, dat voldoende gekend is bij alle gedetineerden. Uit de behandeling van klachten is daarenboven gebleken dat er soms verschillende regels bestaan tussen de afdelingen Mannen 1 en Mannen 2. Ook is de reglementering op de Drugsvrije Afdeling niet transparant te noemen.

De verwarring wordt soms nog groter in combinatie met een taalproblematiek die vast te stellen valt. Bij behandeling van klachten is het niet altijd duidelijk of de gedetineerde in een voor hem verstaanbare taal werd ingelicht over de beslissing die hij aanvecht. Het lijkt vaak moeilijk voor de gedetineerden om bijstand te krijgen wanneer zij de Nederlandse taal niet machtig zijn.

In het bijzonder willen we in dit Jaarverslag blijvende aandacht vragen voor de uitvoering van (gedwongen) naaktfouilles op het lichaam. Deze vormen één van de meest ingrijpende maatregelen die de gedetineerden kunnen ondergaan. Daarom heeft de wetgever strenge voorwaarden opgelegd wanneer de directie mag overgaan tot zo'n onderzoek. Tijdens de behandeling van klachten valt het de Klachtencommissie echter op dat het niet zo duidelijk is HOE die zoekingen dienen te worden uitgevoerd. Zij voelt zich gesterkt door een aantal beslissingen van de Beroepscommissie om zich ook bevoegd te verklaren om te oordelen over dergelijke uitvoering. Zo zijn er een aantal beslissingen tot naaktfouille vernietigd omdat ze STANDAARD werden opgelegd voorafgaandelijk aan de plaatsing in een strafcel of beveiligde cel, want dat is onwettig. Ook werd een beslissing vernietigd omdat zij het naakt aanschouwen van een lichaam door de beambten ook als naaktfouille beschouwt.

Nieuw dit jaar is dat de Klachtencommissie in een aantal dossiers de beslissing van de directie heeft vernietigd, omdat zij ten aanzien van geïnterneerden niet heeft nagegaan of de inbreuk wel degelijk 'toewijsbaar' was aan de persoon van de geïnterneerde. Dit moet immers blijken uit haar motivering voor de opgelegde sanctie. Ten aanzien van geïnterneerden werd de bijzondere motiveringsplicht vaak niet gerespecteerd of verviel men in nietszeggende standaardzinnen.

Tot slot is er ook in 2022 nog verwarring bij gedetineerden tussen de taak van de Commissie van Toezicht en die van de Klachtencommissie. Deze verwarring is t.o.v. vorig jaar evenwel niet groter geworden, mede doordat een groter aantal gedetineerden reeds bij beide instanties hun grieven en klachten hebben kunnen uiten, en mede door het feit dat ook de CTRG een aantal initiatieven ter zake heeft genomen.

6 Belangrijkste aanbevelingen

De CTRG vraagt elke Commissie van Toezicht om in haar Jaarverslag haar drie belangrijkste aanbevelingen voor het jaar 2023 op te nemen. Zoals in haar Jaarverslag 2021 wil de Commissie zich niet beperken tot drie aanbevelingen. Want het PCB bestaat uit drie gevangenisinstellingen met bovendien, als enige in Vlaanderen, ook nog een Medische boeg.

6.1 Strijd tegen overbevolking

= aanbeveling voor de minister van Justitie, het Federaal Parlement, DG EPI en de gerechtelijke instanties

Dit Jaarverslag maakte duidelijk dat de overbevolking in de gevangenis het voornaamste probleem is waarmee de Belgische gevangenisinstellingen in het algemeen en de Brugse gevangenis in het bijzonder te kampen krijgen, ook al omdat die overbevolking op haar beurt veel andere problemen binnen de gevangenis creëert of versterkt. De Commissie pleit daarom voor een detentiebeleid dat er op korte termijn in de allereerste plaats op gericht is de overbevolking in te dijken - of toch minstens niet verder meer te laten toenemen. Heel concreet stelt de Commissie grote vragen bij het beleid om ook de korte gevangenisstraffen daadwerkelijk te laten uitvoeren. En er moet dringend werk gemaakt worden van een wettelijke beperking van de voorhechtenis, zodat beschuldigten in afwachting van hun proces niet zo makkelijk en zo vanzelfsprekend (langdurig) opgesloten worden. Zie ook paragraaf 3.1.

6.2 Knelpunten bij de individuele begeleiding van gedetineerden aanpakken

= aanbeveling voor de plaatselijke Directie en het DG EPI

De Commissie ziet twee dringende werkpunten.

6.2.1 Reeds in haar Jaarverslag 2021 pleitte de Commissie voor de versnelde uitvoering en veralgemening van werken met Individuele Detentieplannen. Voor 2022 was een proeffase aangekondigd waarbij de PSD-medewerkers 44 van die plannen zouden opmaken. Een jaar later dient vastgesteld dat dit proefproject niet uitgevoerd is, volgens de Directie als gevolg van het personeelstekort bij PSD en directie in combinatie met de overbevolking in de gevangenis. De Commissie dringt aan op bijzondere aandacht van de gevangenisautoriteiten voor de systematische uitrol van Individuele Detentieplannen én van alle ingrepen die daarvoor nodig zijn. Zie ook paragraaf 3.9.

6.2.2 De opmaak en afwerking van de individuele dossiers van heel wat gedetineerden loopt verdere vertraging op bij de Psychosociale Dienst. Zo'n individueel dossier is echter van groot belang voor de toekomst van de gedetineerde. Door de vertraging kunnen ze hun rechten op penitentiair verlof, op enkelband, op vrijlating... verliezen of worden deze op de lange baan geschoven, met alle ontgoochelingen en frustraties van dien. De Commissie dringt erop aan dat alle vertragingen aan individuele dossiers zo spoedig mogelijk worden weggewerkt. Een opvolgingssysteem kan ertoe bijdragen problemen in dat verband tijdig te detecteren. Zie ook paragraaf 3.8.

6.3 Duidelijker communicatie over onderscheid Commissie van Toezicht - Klachtencommissie

= aanbeveling voor de CTRG

Bij zowel gedetineerden als personeel heerst grote verwarring over de respectieve rollen en bevoegdheden van de Commissie van Toezicht en van de Klachtencommissie. Dit komt de werking van geen van beide instanties ten goede.

Zie ook paragraaf 1.4.2.

De Commissie wil hier iets rond doen in de Brugse gevangenis. Maar zij dient daarvoor wel te beschikken over aangepast materiaal dat de bevoegdheden en bereikbaarheid van beide instanties op een meer geïntegreerde manier bevattelijk uitlegt. Dit materiaal (zowel print als presentatiemateriaal) dient zo spoedig mogelijk ontwikkeld door de CTRG.

6.4 Voedingskundige voor het Penitentiair Complex Brugge

= aanbeveling voor DG EPI

Zoals uit paragraaf 3.2 van dit Jaarverslag moet blijken, wreekt het zich dat het PCBrugge met zijn (alleen al voor gedetineerden) ruim 300.000 warme maaltijden per jaar en zijn Medische boeg en dus vele diëten, geen eigen voedingskundige heeft. In een inrichting met de omvang en complexiteit van die van Brugge is de voltijdse beschikbaarheid van een voedingskundige een must.

6.5 Prioritaire aanbevelingen inzake de medische zorg

= aanbeveling voor de Directie Medico-Psychosociale Diensten van DG EPI

De Commissie neemt de prioritaire aanbevelingen van de commissie-arts over m.b.t. de medische zorg:

6.5.1 De volledige overheveling van de medische zorg naar de FOD Volksgezondheid met toezicht vanuit het Agentschap Zorg en Gezondheid op normen en kwaliteit (zoals in een klassiek ziekenhuis) zal stimuleren tot een meer performante zorg (continuous quality improvement).

6.5.2 Bijzondere aandacht voor betere en tijdige informatie aan de gedetineerden over:

- de resultaten van uitgevoerde technische onderzoeken;
- het therapieplan (met uitprint ervan in begrijpelijke taal);
- de voorgeschreven medicatie (inclusief substitutie en schrappen van medicatie);
- de planning van (vervolg)afspraken.

6.5.3 Een volwaardig en vlot toegankelijk medisch dossier ter vervanging van Epicure. De traagheid van het openen van het digitaal medisch dossier belet het gebruik en vlot invullen van het medisch dossier.

6.5.4 Door alle artsen verbonden aan de gevangenis een uniforme toepassing van het beleid omtrent de benzodiazepines, en dit conform de nationale guidelines, en voldoende informatieverstrekking over het beleid aan de gedetineerden.

6.6 Wat gebeurt er met de aanbevelingen?

= aanbeveling voor alle bij het gevangeniswezen betrokken instanties

De Commissie kan bij het herlezen van de aanbevelingen die zij in haar vorige Jaarverslag formuleerde, alleen maar ontgoocheld vaststellen hoe bitter weinig daarvan zijn weg vond naar realisatie. Heeft het zin aanbevelingen voor het detentiebeleid en de werking in de gevangenis te formuleren wanneer de cultuur ontbreekt om er op een structurele wijze mee om te gaan en werk van te maken? De Commissie bepleit grondige reflectie in dit verband, wellicht in de eerste plaats met en bij de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen...

7 Belangrijkste uitdagingen voor de Commissie van Toezicht in 2023

De Commissie van Toezicht Brugge schuift voor 2023 volgende drie prioriteiten binnen haar werking naar voren.

7.1 In gesprek gaan met een brede selectie van medestakeholders

De Commissie ging in het verleden op vrij geregelde basis in gesprek met andere bij de Brugse gevangenis betrokken personen en instanties, van aalmoezeniers en moreel consulenten tot psychologen en Psychosociale Dienst. Door de covidlockdowns kon dit een hele poos niet meer. De Commissie neemt zich voor de draad weer op te nemen en andere stakeholders uit te nodigen voor gesprek.

7.2 Administratieve last voor de maandcommissarissen verminderen

De Commissie krijgt jaarlijks enkele honderden grieven van individuele gedetineerden te verwerken. Dat is een opdracht voor de maandcommissarissen. De Commissie is er beducht voor dat de administratieve last die dit met zich meebrengt, ten koste gaat van de tijd die zij beschikbaar hebben voor de inhoudelijke (en dus oplossingsgerichte) werking. Zij wil op zoek gaan naar *good practices* in dit verband en nagaan hoe zij haar administratieve werking kan optimaliseren.

7.3 De uitbouw van de Wouw-sectie van nabij opvolgen

In januari 2023 opent binnen het PCB de nieuwe Wouw-sectie - staat voor Waardig ouder worden in detentie - met z'n tien éénpersoonscellen voor zelfredzame oudere gedetineerden. De Commissie neemt zich voor deze sectie van nabij op te volgen. De ervaringen daar zullen wellicht ook voor andere Belgische gevangenissen (en het ouderenbeleid daar) nuttig blijken.

8 Bij wijze van besluit

Het is een onaangename vaststelling: heel veel van wat de Brugse Commissie van Toezicht in haar Jaarverslag 2021 schreef, moet zij herhalen in haar Jaarverslag over het voorbije jaar 2022. Het Belgische gevangeniswezen is een grote tanker die je maar heel traag in een andere richting kan sturen. En de reder heeft geldgebrek. En binnen dat gevangeniswezen is de Brugse gevangenis op zich een grote en complexe inrichting waar zo makkelijk veel fout kan lopen.

Die vaststelling noopt de Commissie tot realiteitszin en het temperen van verwachtingen, telkens opnieuw. Maar ze ontmoedigt de Commissie niet. Integendeel, ze scherpt haar vastberadenheid aan om te blijven opkomen voor een correcte bejegening van de gedetineerden. Want dat is toch de opdracht die de federale wetgever haar opgelegd heeft, of men dat nu leuk vindt of niet.

De Commissie blijft erin geloven dat serieuze beterschap niet alleen mogelijk maar zelfs haalbaar is. Zij wordt in dat geloof gesterkt door de positieve ingesteldheid die zij telkens opnieuw mag ervaren bij de Brugse gevangenisdirectie. De Commissie dankt graag inrichtingshoofd mevrouw Tineke De Waele en haar hele directieploeg voor alle samenwerking gedurende het voorbije jaar. Ook al verplicht de controlerende taak die de Commissie heeft haar vaak tot duwen, en blijven duwen, op zere plekken, toch blijft de samenspraak tussen Commissie en Directie positief, ten bate van de gedetineerden.

Een woord van grote appreciatie ook voor alle inzet van het bewakingspersoneel, dat dag na dag aan de slag moet in een gevangenis die door de zware overbevolking beduidend complexer en minder veilig is dan ooit de bedoeling geweest kan zijn.

De Commissie kan haar opdracht niet waarmaken zonder gedegen ondersteuning door de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen. De Commissie waardeert alle inspanningen die de CTRG doet om haar de best mogelijke ondersteuning te bieden op velerlei vlakken en om gezamenlijk op te komen tegen al wat afbreuk doet aan de rechten van de gedetineerden.

Een heel bijzonder woord van dank in dit verband - en dit is een passende en aangename manier om dit Jaarverslag mee af te sluiten - aan de coördinatoren die bij de CTRG de werking van de Commissie ondersteunen. Zij verdienen het absoluut om hier bij naam genoemd te worden: Farah Peeters en, wanneer deze niet beschikbaar was, Silke Dreesen hebben de Commissie het hele jaar door op een voortreffelijke manier begeleid en ondersteund. Het is een voorrecht met hen te mogen samenwerken.

*Goedgekeurd door de Commissie van Toezicht Brugge
in haar maandvergadering op 28 maart 2023*